

AIŠKINAMASIS RAŠTAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO KODEKSO 156, 167, 178, 181, 182, 183, 184, 190, 192, 196, 197, 199, 199¹, 199², 200, 203, 204, 206, 208, 209, 212, 219, 220, 221, 224¹, 246, 248, 254, 255, 270, 272, 277, 278 IR 281 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO, KODEKSO PAPILDYMO 282¹ STRAIPSNU IR KODEKSO 177¹, 186 IR 298 STRAIPSNIŲ PRIPAŽINIMO NETEKUSIAIS GALIOS ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ KODEKSO 108, 109, 113, 115, 122, 125, 187, 291, 293 IR 423 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR KODEKSO PAPILDYMO 83¹, 107¹, 113¹ IR 187¹ STRAIPSNIAIS ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO PROCESO KODEKSO 122, 167 IR 225 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS KRIMINALINĖS ŽVALGYBOS ĮSTATYMO NR. XI-2234 8 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTŲ

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 156, 167, 178, 181, 182, 183, 184, 190, 192, 196, 197, 199, 199¹, 199², 200, 203, 204, 206, 208, 209, 212, 219, 220, 221, 224¹, 246, 248, 254, 255, 270, 272, 277, 278 ir 281 straipsnių pakeitimo, Kodekso papildymo 282¹ straipsniu ir Kodekso 177¹, 186 ir 298 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo (toliau – BK projektas), Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ANK) 108, 109, 113, 115, 122, 125, 187, 291, 293 ir 423 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 83¹, 107¹, 113¹ ir 187¹ straipsniais įstatymo (toliau – ANK projektas), Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 122, 167 ir 225 straipsnių pakeitimo įstatymo (toliau – BPK projektas) ir Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo Nr. XI-2234 (toliau – KŽĮ) 8 straipsnio pakeitimo įstatymo (toliau – KŽĮ projektas) projektai (toliau – Įstatymų projektai) parengti *siekiant* sistemiškai peržiūrėti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso Specialiosios dalies normas, įvertinant valstybės baudžiamosios politikos (kaip *ultima ratio* priemonės) pagrįstumą, proporcingumą ir veiksmingumą, numatant proporcingą baudžiamąją atsakomybę už mažiau pavojingas nusikalstamas veikas (įskaitant atitinkamų mažiau pavojingų nusikalstamų veikų dekriminalizavimą), nustatant pagrįstas baudžiamosios atsakomybės atsiradimo ribas bei subalansuojant ir proporcingai padidinant nusikaltimų sudėčių ekonominiais rodikliais pagrįstų požymių dydžius, kurie šiuo metu neatitinka tikrovės ir realios ekonominės padėties valstybėje ir dėl šios priežasties nėra adekvatūs įtvirtintos griežtos baudžiamosios atsakomybės atžvilgiu.

Kartu Įstatymų projektais *siekiami* teisėsaugos ir teisminės institucijų pagrindinius išteklius pirmiausia orientuoti į pačių pavojingiausių, sudėtingiausių ir didžiausią žalą valstybei bei visuomenei darančių nusikaltimų išaiškinimą ir nagrinėjimą.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projektus parengė Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Baudžiamosios justicijos grupės (grupės vadovė Simona Mesonienė, tel. (8 5) 266 2873, el. p. simona.mesoniene@tm.lt) vyresnysis patarėjas Jevgenijus Kuzma (tel. (8 5) 266 2884, el. p. jevgenijus.kuzma@tm.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) Specialiojoje dalyje įtvirtintos baudžiamosios teisės normos apibrėžia pagrindinius nusikalstamų veikų sudėčių požymius, kurių sugretinimas su konkrečiomis faktinėmis aplinkybėmis leidžia pagrįstai įvertinti, ar asmens neteisėtas veikimas gali būti laikomas nusikalstama veika (nusikaltimu ar baudžiamuoju nusižengimu), už kurios padarymą asmuo yra patraukiamas baudžiamajon atsakomybėn. Būtent baudžiamoji atsakomybė yra *pati griežčiausia atsakomybės forma* įtvirtinta nacionaliniuose

įstatymuose, kuri sukelia pačias sunkiausias ir ilgai trunkančias pasekmes. Pažymėtina, kad BK 11 ir 12 straipsniuose yra įtvirtintos nusikaltimo ir baudžiamojo nusižengimo sampratos, kurios susideda iš dviejų pagrindinių elementų – 1) veikos pavojingumo ir 2) veikos (veikimas ar neveikimas) uždraudimo BK. Pavojingumo požymis *suponuoja įstatymų leidėjui pareigą* kiekvienu atveju, sprendžiant dėl galimybės kriminalizuoti visuomenėje nepageidaujamą elgesį, *įvertinti, ar atitinkama veika tikrai yra tiek pavojinga*, kad įstatymų leidėjas už tai numatytų pačią griežčiausią atsakomybės formą – baudžiamąją atsakomybę. Ši pareiga įstatymų leidėjui *kyla tiesiogiai* iš konstitucinių teisinės valstybės bei proporcingumo principų, iš kurių yra išvestas specialusis *baudžiamosios teisės, kaip krašutinės priemonės, principas (ultima ratio)*. Aptariamo principo turinys yra išsamiai apibrėžtas ne tik Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje, bet ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – Konstitucinis Teismas) praktikoje. Taip Konstitucinis Teismas savo nutarimuose yra konstatavęs, kad „<...> pagal Konstituciją įstatymų leidėjas baudžiamajame įstatyme nusikalstamomis gali įvardyti tik tas veikas, kurios yra iš tikrųjų pavojingos ir kuriomis iš *tikrųjų daroma didelė žala* asmens, visuomenės ir valstybės interesams arba dėl šių veikų kyla grėsmė, kad tokia žala bus padaryta“¹. Kartu Konstitucinis Teismas yra pabrėžęs, kad „<...> siekiant užkirsti kelią neteisėtoms veikoms, *ne visuomet yra tikslinga* tokią veiką pripažinti nusikaltimu, taikyti pačią griežčiausią priemonę – kriminalinę bausmę. Todėl kiekvieną kartą, kai reikia spręsti, pripažinti veiką nusikaltimu ar kitokiu teisės pažeidimu, labai svarbu įvertinti, kokių rezultatų galima pasiekti kitomis, *nesusijusiomis su kriminalinių bausmių taikymu*, priemonėmis (administracinėmis, drausminėmis, civilinėmis sankcijomis ar visuomenės poveikio priemonėmis ir pan.)“². Konstitucinis Teismas, atskleisdamas baudžiamosios atsakomybės, kaip krašutinės priemonės, turinį, pažymėjo, kad *ultima ratio* principas pirmiausia iškelia tam tikrus racionalius reikalavimus pripažįstant veikas nusikalstamomis ir reiškiasi kaip suvokimas, kad legitimus kriminalizavimo aktas turi būti pagrįstas ne tik vertinamo elgesio pavojingumu ir ginamo teisinio gėrio svarba, *bet ir baudžiamosios atsakomybės būtinumu, efektyvumu ir ekonominiu tikslingumu*. Pažymėtina ir tai, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT) nutartyse taip pat laikosi nuoseklios pozicijos, kad baudžiamoji atsakomybė demokratinėje visuomenėje *turi būti suvokiama* kaip krašutinė, paskutinė priemonė (*ultima ratio*), naudojama saugomų teisinių gėrių, vertybių apsaugai tais atvejais, kai švelnesnėmis priemonėmis jų pačių tikslų negalima pasiekti.³

Atkreiptinas dėmesys, kad *ultima ratio* principas veikia ne tik sprendžiant dėl naujų nusikalstamų veikų įtvirtinimo baudžiamajame įstatyme, bet *kartu laikytinas pagrįstu teisiniu pagrindu atlikti BK Specialiosios dalies normų sisteminę peržiūrą*, kurią atlikus, prieinama išvados, kad atitinkamos baudžiamojo įstatymo normos dėl neproporcingo, perteklinio ar nepagrįstai griežto kriminalizavimo *neatitinka baudžiamosios atsakomybės, kaip krašutinės priemonės, principo*.

2. Atsižvelgiant į Lietuvos teismų praktikoje akcentuotus valstybės baudžiamosios politikos formavimo kriterijus, pažymėtina, kad pastarojo dešimtmečio Lietuvos baudžiamojo įstatymo pakeitimai, Teisingumo ministerijos vertinimu, didžiąja dalimi *buvo orientuoti į valstybės baudžiamosios politikos griežtinimą* ir Lietuvos baudžiamojoje politikoje, įskaitant teisėkūros aspektą, iki šiol vis dar jaučiama bei pasireiškia iš sovietmečio paveldėta ir anuomet vyravusi baudimo ideologija. Atitinkamai, nuo pat 2003 m. BK įsigaliojimo buvo nuosekliai griežtinamos BK Specialiosios dalies straipsnių sankcijos, smarkiai padidinti baudos bausmės dydžiai, įtvirtintos naujos baudžiamojo poveikio priemonės, dėsningai kriminalizuojamos vis naujos (kartais abejotino turinio ir (ar) pavojingumo) nusikalstamos veikos bei kuriamos papildomos baudžiamojo įstatymo specialiosios normos, nustatant vis skirtingus baudžiamosios atsakomybės atsiradimo momentus bei

¹ Konstitucinio Teismo 2003 m. birželio 10 d., 2004 m. gruodžio 29 d., 2006 m. sausio 16 d. nutarimai.

² Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d., 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimai.

³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. spalio 6 d. ir 2011 m. gegužės 24 d. nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-369/2009 ir Nr. 2K-262/2011.

pagrindus ir pan. Tuo tarpu baudžiamojo įstatymo pakeitimai (įskaitant ir teisėkūros pasiūlymus, kurie taip ir nebuvo priimti), kurie nurodytu laikotarpiu būtų orientuoti į valstybės baudžiamosios politikos švelninimą, harmonizavimą ar stabilizavimą, buvo pakankamai reti (pavieniai), be to, dažnu atveju fragmentiško pobūdžio ir (ar) sistemiškai tinkamai nesuderinti su kitomis baudžiamojo įstatymo normomis, todėl kompleksiskai nespėdavę tam tikros teisinio reguliavimo spragos ir (ar) problemos. Tam tikrais atvejais aukščiau nurodyti pakeitimai tik dar labiau prisidėdavo prie BK Specialiosios dalies sistemos išbalansavimo bei jos normų tarpusavio nesuderinamumo.

3. BK Specialiosios dalies normų, įskaitant ir pastarojo dešimtmečio baudžiamojo įstatymo pakeitimus, sisteminė analizė leidžia konstatuoti ir tai, kad galiojantis baudžiamosios atsakomybės už tam tikrus nusikaltimus reglamentavimas, *įskaitant baudžiamosios atsakomybės atsiradimo ribas*, šiandien *aiškiai stokoja nuoseklumo ir yra išbalansuotos*, o kai kurios baudžiamajame įstatyme nurodytos baudžiamosios atsakomybės (kaip *ultima ratio* priemonės) *atsiradimo ribos yra neadekvačiai mažos bei neatitinka* realios ekonominės situacijos valstybėje, todėl baudžiamosios teisės priemonių taikymas tokiais atvejais *kvestionuotinas ir proporcingumo aspektu*. Pavyzdžiui, BK 178, 182–184 ir kt. straipsniuose nurodytais atvejais baudžiamoji atsakomybė kaltininkui atsiranda ir asmuo yra laikomas padaręs *nusikaltimą* (o ne, pavyzdžiui, baudžiamąjį nusižengimą) *vos už 5 MGL dydžio sumą* (250 eurų) viršijančio turto vagystę, sukčiavimą, iššvaistymą ir pan. Be to, *net ir mažesnio* negu 5 MGL vertės turto vagystę, sukčiavimas, iššvaistymas ir pan. pažeidimai vis vien laikytini *ultima ratio* priemonių reguliavimo objektu, kadangi pastarieji pažeidimai BK laikytini baudžiamaisiais nusižengimais. Tuo tarpu net ir *panašaus pobūdžio* nusikaltimų sudėtyse BK taip pat įtvirtintos *tarpusavyje nederančios* (ir *dažnu atveju neadekvačiai mažos*) baudžiamosios atsakomybės atsiradimo ribos, o kai kuriais atvejais baudžiamosios atsakomybės atsiradimo riba *apskritai nėra apibrėžta* (pavyzdžiui, BK 179, 203, 208, 246, 278 ar pan. straipsnių atvejais). Pavyzdžiui, BK 192, 220, 221 straipsniuose nurodytais atvejais baudžiamoji atsakomybė kaltininkui atsiranda jau *nuo 100 MGL dydžio sumos* (5000 eurų), BK 199–200, 205, 206, 209, 211 ir pan. straipsnių atvejais – *nuo 150 MGL dydžio sumos* (7500 eurų), BK 217–218 straipsnių atvejais – *nuo 250 MGL dydžio sumos* (12500 eurų), o BK 189¹ ir 202 straipsniuose (BK 202 straipsnio 1 dalies atveju – atsižvelgiant į ANK 127 straipsnio 5 dalį) nurodytais atvejais – *nuo 500 MGL dydžio sumos* (25000 eurų). Tuo tarpu BK 219 straipsnyje nurodytu atveju baudžiamosios atsakomybės (kaip už nusikaltimo padarymą) atsiradimo momentas dėl neaiškių motyvų siejamas tik su 10 MGL dydžio riba. Manytina, kad toks teisinis reguliavimas yra ne tik *tarpusavyje nesuderintas, bet ir ne visais atvejais tinkamai atspindintis* baudžiamajame įstatyme tam tikrų nurodytų nusikalstamų veikų *tikrąjį* pavojingumą. Kartu toks reglamentavimas *užkerta kelią* teisėsaugos institucijoms ir teismams *orientuoti savo pagrindinius resursus į išties pavojingiausių pažeidimų išaiškinimą ir nagrinėjimą* bei tik už pačius pavojingiausius atvejus taikyti atgrasančias *ultima ratio* priemones ir nusikalstamų veikų realųjį pavojingumą atitinkančias kriminalines bausmes.

Aptariamuoju aspektu atkreiptinas dėmesys į tai, kad kitose Europos valstybėse dydžiai, kurie siejami su baudžiamosios atsakomybės atsiradimo riba (pvz., turtinių, ekonominių ar finansinių nusikaltimų), dažnai yra didesni nei Lietuvoje. Pavyzdžiui, baudžiamoji atsakomybė už *turtinius nusikaltimus* (palyginimui, Lietuvoje – nuo 250 eurų turto vertės – nusikaltimas, o nuo 150 eurų – baudžiamasis nusižengimas) *Ispanijoje* atsiranda, kai pagrobto turto vertė viršija 400 eurus, *Čekijoje* – kai tokio turto vertė viršija 196 eurus⁴, *Latvijoje* – kai tokio turto vertė viršija 430 eurus, *Vengrijoje* vagystė laikoma nusikaltimu, kai pagrobto turto vertė viršija 1500 eurų (kai pagrobto turto vertė viršija 150 eurų, bet neviršija 1500 eurų – laikoma baudžiamuoju nusižengimu) ir pan. Kalbant apie *nusikaltimus finansams*, pavyzdžiui, *Estijoje* baudžiamoji atsakomybė už mokesčių vengimą atsiranda tik tada, kai tai susiję su didele žala, kuri apibrėžiama kaip viršijanti 40 000 eurų sumą, *Latvijoje* – kaip viršijanti 21 500 eurų sumą, Italijoje – nuo 30 000 iki 100 000 eurų

⁴ Teisingumo ministerijos turimais duomenimis, šiuo metu Čekijoje svarstomos atitinkamos BK pataisos, kuriomis baudžiamajame įstatyme *siūloma dvigubinti* visas jame nurodytas turto (dalyko) vertes, padarytos žalos, gautos naudos ir pan. dydžius.

(palyginimui, Lietuvoje finansiniuose nusikaltimuose baudžiamosios atsakomybės atsiradimo riba siejama vos su 5000 eurų suma). Tuo tarpu, pavyzdžiui, *Slovėnijoje* baudžiamoji atsakomybė už mokesčių vengimą atsiranda tik tais atvejais, kai išvengtų mokesčių suma taip pat susijusi su didele (žymia) turtine nauda. Panašus reguliavimas, kai už mokesčių vengimą baudžiamoji atsakomybė kyla tik tada, kai mokesčių suma susijusi su didele turtine nauda ar reikšminga (žymia) žala, numatyta *Norvegijoje*, *Čekijoje*, *Ukrainoje* ir kt. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad net ir tose valstybėse, kuriose nenumatyta konkreti turto vertė ar konkreti padarytos žalos dydžio pinigine išraiška, nuo kurių atsiranda baudžiamoji atsakomybė, nusikalstamų veikų sudėtys konstruojamos taip, jog, akivaizdu, kad baudžiamoji atsakomybė kyla tik tada, kai tai susiję su didelės vertės turtu arba kai padaryta ištis didelė žala, t. y. akcentuojamas baudžiamosios teisės kaip kraštutinės priemonės (*ultima ratio*) efektas – baudžiamoji atsakomybė siejama su pačiais pavojingiausiais ir didžiausią žalą visuomenei bei valstybei darančiais nusikaltimais.

3.1. Sistemiškai įvertinus BK Specialiosios dalies *nusikaltimų kvalifikuotų sudėčių* požymius, *ypač* susijusius su didelės turtinės žalos, stambaus masto, didelės vertės turto ar daiktų ir kt. dydžiais, pažymėtina, kad *daugeliu atvejų* (pavyzdžiui, BK XXVIII skyriaus normose, BK 199–200, 239, 241, 246 ir kt. straipsniuose) baudžiamajame įstatyme įtvirtintas *vos 250 MGL dydis* (12500 eurų), *kurio viršijimas yra pakankamas pagrindas* tam tikro nusikaltimo kvalifikuotai sudėčiai apibrėžti ir šio nusikaltimo, kaip taisyklė, priskyrimui *sunkių* nusikaltimų kategorijai. Šiuo aspektu pažymėtina, kad kai kuriais atvejais BK nustatyti *identiški* (BK 217–218 straipsniuose – 250 MGL dydis) arba *net žymiai didesni* (BK 202, 189¹ straipsniuose – 500 MGL dydis) analogiškų nusikaltimo sudėties požymių (stambaus masto, didelės turtinės žalos ir pan.) dydžiai *vien tik baudžiamosios atsakomybės atsiradimo momentui* (o ne veikos kvalifikuotai sudėčiai – sunkaus nusikaltimo) *apibrėžti*. Kartu akcentuotina, kad kitais atvejais BK nurodyti jau *didesni* arba *ženkliai didesni* veikas kvalifikuojančių požymių dydžiai – pavyzdžiui, BK 219, 221 straipsniuose – 500 MGL dydis, o 220 straipsnyje – 750 MGL dydis⁵. Atsižvelgiant į tai, pirmiausia pažymėtina, kad minėtų nusikaltimų kvalifikuotų sudėčių požymių dydžiai baudžiamajame įstatyme *nėra tarpusavyje suderinti ir subalansuoti*. Be to, nurodytų nusikaltimų kvalifikuotų sudėčių požymių dydžiai (pavyzdžiui, 250 MGL dydis) *yra itin atitrūkę* nuo tikrovės bei *neatitinka* dabartinės realios ekonominės padėties valstybėje (*lyginant* su tuo laikotarpiu, kai šių kvalifikuotų požymių dydžiai BK buvo įtvirtinti), *neatspindi* šiandienos tokių *sunkių* nusikaltimų *tikrojo* pavojingumo pobūdžio ir sunkiais nusikaltimais realiai padaromos žalos, kurių dydžiai nusikalstamų veikų stambaus masto ar didelės turtinės žalos padarymo praktiniais atvejais *smarkiai viršija* BK nustatytą bendrąjį 250 MGL (ar netgi ir 500 MGL) dydžio standartą, ir dėl šių priežasčių yra *akivaizdžiai per maži bei, vargu, ar gali būti pakankamu, adekvačiu ir proporcingu šių nusikaltimų priskyrimo prie sunkių nusikaltimų kategorijos pagrindu*. Aptariamam aspektu papildomai pažymėtina, kad Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje yra pažymėjęs, kad, vadovaujantis konstituciniais teisingumo ir teisinės valstybės principais, baudžiamajame įstatyme nustatytos bausmės *turi būti teisingos*, o bausmės ir jų dydžiai baudžiamajame įstatyme turi būti diferencijuojami atsižvelgiant į nusikalstamų veikų pavojingumą. Kartu teisingumo ir teisinės valstybės konstituciniai principai suponuoja, kad už teisės pažeidimus valstybės nustatomos *poveikio priemonės turi būti proporcingos (adekvačios) teisės pažeidimui*, turi atitikti siekiamus teisėtus ir visuotinai svarbius tikslus⁶. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, būtina nusikaltimų kvalifikuotų sudėčių požymius (susijusius su MGL dydžiais) *tarpusavyje subalansuoti bei adekvačiai ir proporcingai padidinti*.

Kartu paminėtina, kad kitose Europos valstybėse nusikalstamas veikas kvalifikuojantys požymiai, kurie yra išreikšti konkrečia pinigine išraiška, dažnai yra *gerokai didesni*

⁵ Aptariamam aspektu pažymėtina ir tai, kad BK 212 straipsnio 1 dalyje nurodytas *dar vienas* (skirtingas) didelės turtinės žalos *150 MGL dydis* (mažiausias visame BK su didele turtine žala susijęs dydis), *įnešantis papildomos sumaišties ir neaiškumo*, siekiant baudžiamajame įstatyme sistemiškai suvokti didelės turtinės žalos, stambaus masto, didelės vertės turto ir pan. pobūdžio požymių sampratą bei šių požymių dydžių unifikuotą išraišką.

⁶ Konstitucinio Teismo 2003 m. birželio 10 d., 2004 m. sausio 26 d., 2005 m. lapkričio 3 d., 2008 m. sausio 21 d. nutarimai.

už tuos, kurie įtvirtinti Lietuvos baudžiamajame įstatyme. Pavyzdžiui, kalbant apie *turtinius nusikaltimus*, *Vengrijoje* didelės vertės turto vagystė laikomas turto, kurio vertė viršija 14 600 eurų, bet neviršija 146 300 eurų sumos, pagrobimas. Palyginimui, jeigu *Lietuvoje* didelės vertės turto (t. y. viršijančio 12 500 eurų) pagrobimas gresia laisvės atėmimo iki 8 metų bausmė, tai *Vengrijoje* laisvės atėmimo nuo 2 iki 8 m. bausmė gresia už tokio turto pagrobimą, kurio vertė viršija 146 300 eurų, bet neviršija 1463000 eurų (ir tai laikoma ypač didele verte). *Čekijoje* turtinius nusikaltimus kvalifikuoja didelės (reikšmingos) žalos padarymas (gresia laisvės atėmimo bausmė iki 8 m.), o didelė žala apibrėžiama kaip žala, kuri sudaro ne mažiau kaip apie 19 600 eurų (viršutinė riba dar didesnė – apie 196 000 eurų). *Lenkijoje* turtiniais nusikaltimais padaroma didelė žala siejama su 230 000 eurų suma, itin didelė žala siejama su 460 000 eurų suma. *Slovakijoje* turtiniais nusikaltimais padaroma didelė žala siejama su 26 600 eurų suma (už tai numatyta laisvės atėmimo nuo 3 iki 10 m. bausmė), itin didelė žala siejama su 132 500 eurų suma (už tai numatyta laisvės atėmimo nuo 10 iki 15 m. bausmė). *Austrijoje* turtiniais nusikaltimais padaroma didelė žala siejama su 300 000 eurų suma, tuo tarpu *Rumunijoje* turtinius nusikaltimus kvalifikuoja „rimtų pasekmių“ požymis (apibrėžiamas, kaip viršijantis 400 000 eurų sumą). Kalbant apie *nusikaltimus finansams*, pavyzdžiui, *Lenkijoje* mokestinius nusikaltimus kvalifikuojantys požymiai yra didelė išvengtų mokesčių suma (viršija 300 000 eurų) ir ypatingai didelė mokesčių suma (viršija 600 000 eurų), *Estijoje* – didelė žala (viršija 40 000 eurų) ir ypač didelė žala (viršija 400 000 eurų), *Austrijoje* – žymi žala (viršija 5 000 eurų) ir ypač didelė žala (viršija 300 000 eurų), *Slovakijoje* – didelė turtinė žala (viršija 133 000 eurų) ir pan.

Galiausia paminėtina ir tai, kad 2017 m. liepos 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2017/1371 dėl kovos su Sąjungos finansiniams interesams kenkiančiu sukčiavimu baudžiamosios teisės priemonėmis nuostatos, kuriomis Europos Sąjungos lygmeniu harmonizuojamos nusikaltimų apibrėžimai (kurios savo pobūdžiu prilygsta BK nurodytiems tam tikriems turtinio, ekonominio ar finansinio pobūdžio nusikaltimams) ir sankcijos Sąjungos finansinių interesų apsaugos srityje, nurodo, kad šioje direktyvoje nurodytomis nusikalstamomis veikomis padaryta žala arba gauta nauda yra didelė, kai ji susijusi bent su daugiau nei 100 000 eurų. Už tokius direktyvos kontekste sunkius atvejus reikalaujama bausti ne trumpesnėmis kaip 4 metų laisvės atėmimo bausmėmis. Tuo tarpu, Lietuvos baudžiamajame įstatyme nurodytais atvejais už šioje direktyvoje nurodytus nusikaltimus baudžiama netgi dvigubai griežčiau (pavyzdžiui, iki 8 metų laisvės atėmimo bausmėmis) už 8 kartus mažesnę padarytą žalą arba gautą naudą (t. y. vos už 250 MGL (12 500 eurų) – BK 182, 183, 184 ir pan. straipsnių atvejais) arba ne trumpesnėmis kaip 4 metų laisvės atėmimo bausmėmis net už 13 kartų mažesnę padarytą žalą (t. y. vos už 150 MGL (7500 eurų) – BK 205, 206, 207 ir pan. straipsnių atvejais) negu to reikalauja minėtos direktyvos nuostatos. Tokia didelės turtinės žalos požymio suvokimo disproporcija akivaizdžiai parodo Lietuvos baudžiamajame įstatyme nurodytą didelės turtinės žalos dydžių nepakankamumą.

3.2. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad šiuo metu baudžiamajame įstatyme įtvirtinti tiek baudžiamosios atsakomybės atsiradimo momentai (pavyzdžiui, vos 5 MGL vertės turto pagrobimas laikomas netgi nusikaltimu), tiek nusikaltimų kvalifikuoti požymiai (pavyzdžiui, vos 250 MGL dydžio žala traktuojama kaip didelė ir laikoma kvalifikuotu požymiu ir atitinkamai sunkių nusikaltimų) neatitinka realios valstybės ekonominės padėties, kuri yra smarkiai pasikeitusi nuo 2003 m., kai įsigaliojo BK. Pavyzdžiui, šiuo metu didelės turtinės žalos dydis ekonominiuose nusikaltimuose yra mažiausias visame BK – vos 150 MGL (7500 eurų). Atitinkamai, toks mažas turtinės žalos dydis neatitinka ekonominių nusikaltimų pobūdžio bei verslo santykiuose operuojamų ekonominių dydžių, kartu akivaizdžiai per mažas žalos dydis ne tik neatspindi tikrojo nusikalstamų veikų pavojingumo ir jomis realiai padaromos žalos, bet taip pat nulemia nepagrįstai neproporcingą baudžiamosios teisės intervenciją į verslo santykius. Todėl baudžiamojo pobūdžio priemonių taikymas už nusikalstamas veikas, kurių sunkumas apibrėžiamas per atitinkamus ekonominius rodiklius (MGL), neatitinkančius realios ekonominės šalies situacijos, yra kvestionuotinas ne tik ultima ratio kontekste, bet ir griežtų sankcijų už abejotino pavojingumo nusikalstamų veikų padarymą taikymo aspektu. Kaip minėta, galiojančio baudžiamojo įstatymo

redakciją lyginant su 2003 m. įsigaliojusi BK, pavyzdžiui, baudų dydžiai už nesunkius, apysunkius ir sunkius nusikaltimus *padidinti net 20 kartų*, baudos už baudžiamuosius nusižengimus, neatsargius nusikaltimus ar baudos juridiniams asmenims *padidintos 10 kartų*. Tačiau *pats MGL dydžio turinys*, kuriuo apibrėžiamos baudžiamosios atsakomybės atsiradimo ribos bei nustatomos kvalifikuojančios nusikaltimų sudėties, *iš esmės nesikeitė*. Viso baudžiamojo įstatymo galiojimo laiku MGL dydis buvo apie 36–37 eurai, ir tik nuo 2018 m. sausio 1 d. buvo padidintas iki 50 eurų. *Būtų klaidinga teigti, kad tai, kas buvo laikoma, pavyzdžiui, didelės vertės turtu ar didele turtine žala 2003 m., nepakito ir šiandien reiškia tą patį*. Galiojančio reguliavimo nuostatos reiškia, kad tiek nusikalstamų veikų pavojingumas, tiek baudžiamosios atsakomybės ribos, tiek nusikaltimų kvalifikuoti požymiai *skaičiuojami pagal iš esmės nepakitusių ekonominių dydžių* (nes nesikeitė (nedidėjo) ne tik BK Specialiosios dalies straipsniuose nurodyti MGL dydžiai, kuris apibrėžia baudžiamosios atsakomybės ribas ar nusikalstamų veikų kvalifikuojančius požymius, bet ir paties MGL turinys padidėjo (nuo 2018 m. sausio 1 d.) tik nežymiai), o, pavyzdžiui, baudos (kaip kriminalinės bausmės), skiriamos už tų pačių nusikalstamų veikų padarymą, dydžiai, kaip minėta, buvo padidinti net iki 20 kartų.

Atkreiptinas dėmesys ir į pagrindinių socialinių rodiklių pokyčius lyginant 2003 m. galiojusius dydžius su nuo 2019 m. sausio 1 d. įsigaliojusiais dydžiais. Pavyzdžiui, minimalioji mėnesinė alga, minimalus valandinis atlygis išaugo daugiau nei 4 kartus, valstybinė socialinė draudimo bazinė pensija, vidutinis darbo užmokestis šalies ūkyje (bruto), neskaičiuojant individualių įmonių – beveik 4 kartus ir pan. Tačiau MGL dydis, t. y. jo turinys, kaip minėta, iš esmės pakito gana nežymiai. Akivaizdu, kad BK įtvirtinti atitinkami ekonominiai rodikliai ar dydžiai *negali egzistuoti atsietai* nuo ekonominio šalies vystymosi ir kitų socialinių – ekonominių aplinkybių, todėl *būtinai šių dydžių nuoseklus padidėjimas bei tarpusavio subalansavimas, kuris labiau atitiktų* šių dienų valstybės ekonominę padėtį, *tinkamai atspindėtų* nusikalstamų veikų (ypač sunkesnių nusikaltimų) esmę ir pavojingumo pobūdį, taip pat *pagrįstų* itin griežtų bausmių, numatytų už jų padarymą, taikymo poreikį, tikslingumą ir proporcingumą.

4. Pažymėtina, kad BK Specialiojoje dalyje įstatymų leidėjas įtvirtino nemažai *vertinamųjų* nusikalstamos veikos sudėties požymių, *susijusių su nusikaltimu padaryta (didele) turtine žala, didele turto verte ir pan.*⁷, baudžiamajame įstatyme *nepateikdamas* jokio šių vertinamųjų požymių turinio išaiškinimo (nors visais atvejais šių požymių turinį apibrėžti nėra sunku), dėl ko šių baudžiamojo įstatymo normų taikymo *ribos tampa pakankamai neapibrėžtomis* bei iš esmės priklausančiomis nuo *ad hoc* individualaus atvejo aplinkybių bei išskirtinai nuo teisės taikytojo diskrecijos. Nors vertinamųjų nusikalstamos veikos sudėties požymių vartojimas BK yra neišvengiamas dalykas, vis dėlto, baudžiamojoje teisėkūroje jie turėtų būti *pasitelkti tik išskirtiniais atvejais*, kai tokio požymio turinio formalizavimas BK yra teisės technikos požiūriu neįmanomas ir (ar) neracionalus. Atsižvelgiant į tai, aptariamuoju aspektu būtina *sistemiškai peržiūrėti* baudžiamajame įstatyme įtvirtintus vertinamuosius požymius, pateikiant *kai kurių šių vertinamųjų požymių apibrėžtis* BK (pavyzdžiui, apibrėžiant padarytos turtinės žalos dydžius ir išreiškiant juos MGL sumomis, apibrėžiant didelės turto vertės dydžius ir pan.), siekiant aiškiai nustatyti baudžiamosios atsakomybės taikymo ribas (kas ypač svarbu sunkių nusikaltimų kaltininkui inkriminavimo atvejais).

5. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad dabartinis teisinis reguliavimas, tinkama apimtimi nederantis su specialiaisiais baudžiamosios teisės principais (pavyzdžiui, *ultima ratio*, proporcingumo ir pan.), modernios baudžiamosios politikos tendencijomis bei juridinės technikos reikalavimais, *nepagrįstai bei neproporcingai apkrauna kompetentingas valstybės institucijas* (ikiteisminio tyrimo įstaigas, prokuratūrą, teismus), atsakingas už ikiteisminio tyrimo organizavimą ir baudžiamųjų bylų nagrinėjimą. Baudžiamasis procesas dėl savo pobūdžio ir sudėtingumo *reikalauja ne tik didelių žmogiškųjų išteklių, bet ir ženklių valstybės biudžeto lėšų*. Kiekvienos

⁷ Pavyzdžiui, BK 179, 181, 188, 208, 239, 241, 246, 278, 280–281, 285 ir kt. straipsniuose įtvirtinti vertinamieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai.

baudžiamosios bylos nagrinėjimas turėtų būti pagrįstas realiu poreikiu, ginant žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus, greitai bei išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas. Tačiau atlikta sisteminė BK Specialiosios dalies normų analizė suponuoja išvadą, kad dabartinis baudžiamųjų teisinių santykių reglamentavimas, kiek jis susijęs su atitinkamų nusikalstamų veikų įtvirtinimu BK, *nepagrįstai apkrauna* ikiteisminio tyrimo įstaigas, teismų sistemą (ypatingai aukštesnės instancijos teismus), o nepagrįstai padidintas šių institucijų darbo krūvis ne tik prailgina ir taip pakankamai ilgą baudžiamųjų bylų nagrinėjimo trukmę, bet ir *smarkiai apriboja teisėsaugos ir teisminių institucijų galimybes* tinkamai orientuoti pagrindinius išteklius *būtent į pačių pavojingiausių ir didžiausių žalą* valstybei bei visuomenei darančių nusikaltimų išaiškinimą.

Manytina, kad valstybės baudžiamosios politikos (kaip *ultima ratio* priemonės) sisteminis harmonizavimas ir subalansavimas, numatant proporcingą baudžiamąją atsakomybę už mažiau pavojingas nusikalstamas veikas (įskaitant tam tikrų nusikalstamų veikų dalinį ar visišką dekriminalizavimą), nustatant pagrįstas ir tam tikrų nusikaltimų tikrąjį pavojingumą tinkamai atspindinčias baudžiamosios atsakomybės atsiradimo ribas bei subalansuojant ir proporcingai padidinant tam tikrų nusikaltimų kvalifikuotų sudėčių požymių dydžius, *ženkliai sumažintų* ikiteisminio tyrimo įstaigų bei teismų perteklinį darbo krūvį, užtikrintų, kad tiek pirmosios, tiek aukštesnės instancijos teismai (apygardų teismai bei Lietuvos apeliacinis teismas) *nenagrinėtų* mažiau pavojingų nusikalstamų veikų, o turimus žmogiškuosius išteklius *galėtų efektyviau paskirstyti* pačių sudėtingiausių baudžiamųjų bylų nagrinėjimui, kas kartu su bendro baudžiamųjų bylų nagrinėjimo krūvio sumažėjimu leistų *sutrumpinti* baudžiamųjų bylų nagrinėjimo laiką (tuo pačiu *sutaupant* ir valstybės lėšas) bei užtikrintų kokybiškesnį baudžiamąjį procesą.

6. Kartu pažymėtina ir tai, kad tinkamai nesubalansuota valstybės baudžiamoji politika ir nepagrįstai griežtas baudžiamumas, numatytas už pakankamai nepavojingus nusikaltimus, *iš esmės nulemia ir su įkalinimo įstaigų perpildymu susijusias problemas*. Pažymėtina, kad pastarųjų metų baudžiamųjų bylų nagrinėjimo statistika rodo, kad terminuoto laisvės atėmimo bausmė Lietuvoje *vis dar yra viena dažniausių* skiriamų bausmių (pavyzdžiui, 2015 m. ir 2016 m. tai buvo dažniausiai teismų skiriama bausmė, paskirta atitinkamai 5286 ir 5029 kartus; 2017 m. ir 2018 m. – antra dažniausiai skiriama bausmė, paskirta atitinkamai 5140 ir 4882 kartus, dažniau buvo skiriama tik baudos bausmė). Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybėse su laisvės atėmimu susijusios bausmės taikomos *daug rečiau* nei Lietuvoje, pavyzdžiui: Vokietijoje – 5,4 proc. nuteistųjų, Danijoje – 6,8 proc. nuteistųjų, Anglijoje ir Velse – 7,5 proc. nuteistųjų, Lenkijoje – 9,2 proc. nuteistųjų, Vengrijoje – 11,6 proc. nuteistųjų, Prancūzijoje – 17,8 proc. nuteistųjų, Nyderlanduose – 23 proc. nuteistųjų. Tuo tarpu Lietuvoje, pavyzdžiui, vien per 2018 metus terminuoto laisvės atėmimo bausmė buvo *skiriama kas ketvirtam nuteistajam*, o terminuoto laisvės atėmimo bausmė kartu su arešto bausme sudarė *40 proc. visų teismų paskirtų bausmių nuteistiesiems*. Pažymėtina ir tai, kad Lietuvos baudžiamoji politika yra orientuota ne tik į dažną su laisvės atėmimu susijusių bausmių taikymą, bet ir skiriamos terminuoto laisvės atėmimo bausmės *yra itin griežtos, orientuotos į ilgalaikį nuteistųjų izoliavimą*. Lietuvos pataisos įstaigose net pusė visų nuteistųjų atlieka *ilgesnes nei 5 m. laisvės atėmimo bausmes*. Tuo tarpu ES ilgesnes nei 5 m. laisvės atėmimo bausmes atlieka ženkliai mažesnė nuteistųjų dalis, pavyzdžiui: Lenkijoje – 16,1 proc., Nyderlanduose – 20,4 proc., Austrijoje – 22 proc., Danijoje – 25,7 proc., Švedijoje – 27,3 proc., Slovėnijoje – 27,8 proc., Čekijoje ir Suomijoje – 31,7 proc., Slovakijoje – 34,3 proc., Kroatijoje – 34,7 proc., Liuksemburge – 34,9 proc., Prancūzijoje – 35,6 proc., Estijoje – 38,7 proc. ir pan. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad Lietuvoje, pavyzdžiui, *net ir už turtinius nusikaltimus*, kurie paprastai nesusiję su pavojumi žmogaus gyvybei ar sveikatai, *gana dažnai skiriamos būtent laisvės atėmimo bausmės*. 2018 m. duomenimis, Lietuvoje vien už vagystes laisvės atėmimo bausmę atlieka 751 asmuo (beveik 13 proc. visų nuteistųjų). Tuo tarpu kitose valstybėse už vagystes kalinčių asmenų skaičius yra gerokai mažesnis: Ispanijoje – 4 proc., Norvegijoje – 5 proc., Italijoje – 5,6 proc., Švedijoje – 7,5 proc., Suomijoje – 9,7 proc. ir pan. Į laisvės atėmimo bausmę orientuota baudžiamoji politika, *neproporcingai ilgi* šios bausmės terminai, *perpildytos* įkalinimo įstaigos rodo

ne tik vyraujančias baudžiamosios politikos tendencijas Lietuvoje, kurios neatitinka demokratiinių valstybių baudimo tradicijų bei principų, bet sukelia ir kitų neigiamų padarinių ne tik nuteistiesiems, bet ir pačiai valstybei. Dėl laisvės atėmimo vietų perpildymo nuteistieji kreipiasi į teismus dėl netinkamų kalinimo sąlygų konstatavimo ir atitinkamai *dėl neturtinės žalos priteisimo*. Pavyzdžiui, 2015 m. dėl netinkamų kalinimo sąlygų Teisingumo ministerija tokiems asmenims išmokėjo 1 066 200 eurų, 2016 m. – 1 358 000 eurų, 2017 m. – 849 300 eurų, 2018 m. – 750 000 eurų. Lyginant 2010 – 2018 m. laikotarpį, dėl netinkamų kalinimo sąlygų nuteistiesiems išmokamos sumos padidėjo net 2 500 kartų. Be to, laikant nuteistuosius perpildytose laisvės atėmimo vietose iškyla nemažai saugumo iššūkių – išauga personalo darbo rizikingumas, atsiranda pasipriešinimo pareigūnams atvejų, daugėja pačių nuteistųjų tarpusavio konfliktų.

Manytina, kad valstybės baudžiamosios politikos (kaip *ultima ratio* priemonės) sisteminis harmonizavimas ir subalansavimas, numatant proporcingą baudžiamąją atsakomybę už mažiau pavojingas nusikalstamas veikas (įskaitant tam tikrų nusikaltimų veikų dalinį ar visišką dekriminalizavimą), nustatant pagrįstas ir tam tikrų nusikaltimų tikrąjį pavojingumą tinkamai atspindinčias baudžiamosios atsakomybės atsiradimo ribas bei subalansuojant ir proporcingai padidinant tam tikrų nusikaltimų kvalifikuotų sudėčių požymių dydžius, *ženkliai prisidėtų* prie proporcingos baudžiamosios politikos formavimo bei *užtikrintų*, kad laisvės atėmimo bausmė būtų skiriama rečiau ir (ar) jos trukmė sutrumpėtų, kas tuo pačiu *leistų sumažinti* nuteistųjų skaičių pataisos įstaigose, *sutaupyti* valstybės lėšų, skiriamų nuteistųjų pataisos įstaigose išlaikymui.

7. Pabrėžtina, kad *Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija 2019 m. sausio 24 d. raštu Nr. (1.39)7R-452* kreipėsi į visas suinteresuotas valstybės institucijas, įskaitant teismų, prokuratūros ir kitas teisėsaugos institucijas bei mokslo įstaigas, kurių *absoliuti dauguma pritarė* šio rašto 3 punkte išdėstytiems BK Specialiosios dalies trūkumams, *pažymėdamos valstybės baudžiamosios politikos (kaip ultima ratio priemonės) sisteminio harmonizavimo ir subalansavimo poreikį šio rašto 3 punkte nurodytomis kryptimis*.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

1. Atsižvelgiant į šio rašto 3 punkte identifikuotus baudžiamojo įstatymo trūkumus, BK projektu siūlomas *baudžiamosios atsakomybės atsiradimo ribų ir nusikaltimų kvalifikuotų sudėčių požymių (susijusių su MGL dydžiais) proporcingas padidinimas ir subalansavimas*:

1.1. *BK Specialiojoje dalyje* nustatomas *unifikuotas didelės turtinės žalos/didelės turto vertės ar pan. pobūdžio požymių dydis*, t. y. *virš 300 MGL*, kai tai *nesusiję su sunkaus* nusikaltimo⁸ inkriminavimu, ir *virš 750 MGL*, kai tai *reikštų sunkaus* nusikaltimo⁹ inkriminavimą. Šiuo tikslu BK Specialiojoje dalyje įtvirtinami *labai didelės turtinės žalos ir labai didelės vertės turto* požymiai (*virš 750 MGL dydis*). Pastebėtina, kad, atsižvelgiant į atskirų nusikaltimų pobūdį (ir) ar išskirtinį jų pavojingumą, siekiant BK Specialiojoje dalyje sistemiškai harmonizuoti atitinkamus nusikaltimų sudėčių požymius, yra neišvengiamos ir tam tikros išimtys iš aukščiau nurodytos bendros taisyklės¹⁰.

1.2. *BK XXVIII skyriuje (Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams) sistemiškai koreguojami (BK 190 straipsnio*

⁸ Virš 300 MGL dydžio turtinės žalos, turto vertės ar pan. požymis iš esmės visais atvejais reikštų apysunkio nusikaltimo (pvz., BK projekto BK 178 str. 3 d., 182 str. 2 d., 183 str. 2 d., 184 str. 2 d., 206 str. 3 d., 246 str. 2 d., 278 str. 1 d., taip pat galiojančio BK 179 str. 2 d., 187 str. 2 d., 189 str. 2 d., 205 str. 1 d., 207 str. 2 d., 217–218 str., 241 str. 2 d., ir pan.), arba nesunkaus nusikaltimo (pvz., BK projekto BK 192 str. 2 d., 206 str. 2 d., 208–209 str., 281 str. 1 d., taip pat galiojančio BK 188 str. 1 d., 211 str. ir pan.) inkriminavimą.

⁹ Virš 750 MGL dydžio turtinės žalos, turto vertės ar pan. požymis iš esmės visais atvejais reikštų sunkaus nusikaltimo (pvz., BK projekto BK 178 str. 4 d., 181 str. 3 d., 182 str. 3 d., 183 str. 3 d., 184 str. 3 d., 199 str. 3 d., 199¹–200 straipsnių 2 dalys, 220 str. 2 d., 246 str. 3 d., 278 str. 2 d. ir pan.) inkriminavimą.

¹⁰ Pavyzdžiui, BK 189¹ straipsnyje nurodytas nusikaltimas (su 500 MGL dydžio vertės turto požymiu) lieka apysunkiu nusikaltimu, tuo tarpu BK 180 str. 3 d., 181 str. 2 d., 280 str. 2 d. (su 300 MGL dydžio turtinės žalos požymiu), atsižvelgiant į didelį šių nusikaltimų pavojingumą, išlieka sunkiais nusikaltimais ir pan.

pakeitimai) baudžiamosios atsakomybės atsiradimo ribos ir nusikaltimų kvalifikuotų sudėčių požymiai, susiję su MGL dydžiais, nurodant, kad turtinio pobūdžio nusikaltimuose baudžiamosios atsakomybės atsiradimo riba (kaip už nusikaltimą) būtų nuo 10 MGL dydžio, nuo 10 iki 300 MGL dydis būtų vertinamas kaip nesunkus nusikaltimas, nuo 300 iki 750 MGL dydis – kaip apysunkis nusikaltimas, o virš 750 MGL dydis – kaip sunkus nusikaltimas¹¹. Tuo tarpu nuo 5 iki 10 MGL dydis būtų vertinamas kaip baudžiamasis nusižengimas ir neužtrauktų laisvės atėmimo bausmės, o iki 5 MGL dydis būtų vertinami kaip administraciniai nusižengimai, kurie savo ruožtu būtų perkelti į ANK¹².

Vadovaujantis analogišku požiūriu, formuojama ir BK 246 straipsnyje nurodyto nusikaltimo sudėtis (BK 248 straipsnio 4 dalies pakeitimai).

1.3. **BK XXXI skyriuje (Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai ekonomikai ir verslo tvarkai) sistemiškai koreguojami** (BK 212 straipsnio 1 dalies pakeitimai) baudžiamosios atsakomybės atsiradimo ribos ir nusikaltimų kvalifikuotų sudėčių požymiai, susiję su didele turtine žala, išreikšta MGL dydžiais, nurodant, kad (atsižvelgiant į šio rašto 4 punkto 1.1. papunkčio požiūrį dėl didelės turtinės žalos požymio dydžių unifikavimo) ekonominio pobūdžio nusikaltimuose¹³ (BK 205–209 ir 211 straipsniai) nurodyta didelė turtinė žala reikštų 300 MGL dydžio sumą viršijančią žalą¹⁴.

1.4. **BK XXXII skyriuje (Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai finansų sistemai)**, atsižvelgiant į tai, kad net labai panašaus pobūdžio finansiniuose nusikaltimuose šiuo metu apskritai nėra vienodos baudžiamosios atsakomybės atsiradimo ribos, **sistemiškai koreguojami** (BK 219–221 straipsnių pakeitimai) baudžiamosios atsakomybės atsiradimo ribos ir nusikaltimų kvalifikuotų sudėčių požymiai, susiję su išvengtų ar nesumokėtų mokesčių dydžiais, nurodant, kad finansinio pobūdžio nusikaltimuose (BK 219–221 straipsniai) baudžiamosios atsakomybės atsiradimo riba būtų nuo 150 MGL dydžio¹⁵, o 750 MGL dydžio mokesčių išvengimas ar nesumokėjimas būtų šių nusikaltimų kvalifikuotų sudėčių požymis.

Atsižvelgiant į BK 219–221 straipsniuose nurodytus baudžiamosios atsakomybės atsiradimo momentus (150 MGL), ANK projekto pakeitimais (ANK 187 ir 187¹ straipsnių pakeitimai) siūloma patikslinti (praplėsti) administracinės atsakomybės taikymo ribas, taip

¹¹ Atsižvelgiant į BK projektu siūlomus BK 190 straipsnio pakeitimus, kurie savo ruožtu nuo 250 MGL iki 750 MGL padidina BK 181 str. 4 d., 183 str. 2 d. bei 184 str. 2 d. nurodytą didelės vertės turto dydį, BK projekto pakeitimais, atsižvelgiant į BPK 225 straipsnio 1 dalies nuostatas, šių nusikaltimų kontekste ženkliai (t. y. 500 MGL apimtimi) sumažinamas aukštesnės instancijos teismų (apygardų teismų bei Lietuvos apeliacinio teismo) darbo krūvis.

¹² Atsižvelgiant į BK projektu siūlomus BK 190 straipsnio pakeitimus, kurie savo ruožtu nuo 3 MGL iki 5 MGL padidina BK XXVIII skyriaus straipsniuose nurodytą nedidelės vertės turto dydį, BK projekto pakeitimais, atsižvelgiant į tai, kad BK XXVIII skyriaus straipsniuose nurodyti baudžiamieji nusižengimai (iki 5 MGL dydžio) dekriminalizuojami, ir perkelti į ANK ir atitinkamai būtų nagrinėjami administracine tvarka, šių baudžiamųjų nusižengimų kontekste 2 MGL apimtimi būtų sumažintas ikiteisminio tyrimo istaigų, prokuratūros (kiek tai susiję su ikiteisminių tyrimų atlikimu) bei apylinkės teismų (kiek tai susiję su baudžiamųjų bylų nagrinėjimu) darbo krūvis.

¹³ Išskyrus BK 199 – 200 straipsniuose kriminalizuotus nusikaltimus, kurie, nepaisant to, kad BK priskirtini prie ekonominių nusikaltimų, savo pobūdžiu ir esme iš esmės tiesiogiai susiję su privalomų valstybei sumokėtinų mokesčių nuslėpimu ir (ar) išvengimu (kas iš esmės pagrindžia ir BK 212 straipsnio 2 dalies išaiškinimas), dėl ko, manytina, šiuose straipsniuose nurodyti MGL dydžiai turi būti labiau orientuojami į BK XXXII skyriuje (Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai finansų sistemai) nurodytus MGL dydžius. Taip pat aptariamuoju aspektu BK XXXI skyriaus išimtimis laikytini ir BK 202–203 straipsniuose kriminalizuotų nusikaltimų sudėtyse nurodyti MGL dydžiai, kadangi pastarieji jau šiuo metu nustatyti, vadovaujantis BK ir ANK Specialiųjų dalių normų tarpusavio suderinamumu, todėl jų BK projektu keisti nesiūloma (šie dydžiai tik aiškiau apibrėžiami BK projekto siūlomais BK 212 straipsnio 4 dalies pakeitimais).

¹⁴ Atsižvelgiant į BK projektu siūlomus BK 212 straipsnio 1 dalies pakeitimus, kurie savo ruožtu nuo 150 MGL iki 300 MGL padidina BK 205–209 ir 211 straipsniuose nurodytą didelės turtinės žalos dydį, BK projekto pakeitimais, atsižvelgiant į tai, kad minėtuose straipsniuose nurodyti atvejai taptų civilinių santykių reglamentavimo objektu, šiame kontekste būtų ženkliai (150 MGL apimtimi) sumažintas ikiteisminio tyrimo istaigų, prokuratūros (kiek tai susiję su ikiteisminių tyrimų atlikimu) bei apylinkės teismų (kiek tai susiję su baudžiamųjų bylų nagrinėjimu) darbo krūvis.

¹⁵ Pastebėtina, kad 150 MGL išvengtų ar nesumokėtų mokesčių dydis BK 219–221 straipsniuose nustatomas atsižvelgiant į BK 199 – 200 straipsniuose, kuriuose nurodyti nusikaltimai (kaip ir BK 219–221 straipsnių nusikaltimai) savo pobūdžiu ir esme tiesiogiai susiję su privalomų valstybei sumokėtinų mokesčių nuslėpimu ir (ar) išvengimu.

padidinti ANK 187 straipsnio 3 ir 4 dalyse nurodytų baudų dydžius, atsižvelgiant į tai, kad BK 220–221 straipsniuose nurodyti nusikaltimai 50 MGL apimtimi buvo perkelti į ANK 187 straipsnio 3 ir 4 dalis¹⁶.

Atsižvelgiant į tai, kad *BK 199–200 straipsniuose* nurodyti nusikaltimai savo pobūdžiu ir esme *tiesiogiai susiję* su privalomų valstybei sumokėtinų mokesčių nuslėpimu ir (ar) išvengimu (ką iš esmės papildomai pagrindžia ir BK 212 straipsnio 2 dalies išaiškinimas), vadovaujantis analogišku požiūriu, formuojami ir šiuose straipsniuose nurodytų nusikaltimų sudėčių požymiai (t. y. *nuo 150 MGL* dydžio – baudžiamosios atsakomybės atsiradimo riba (ši riba nustatyta jau galiojančioje BK 199–200 straipsnių redakcijoje), o *nuo 750 MGL*¹⁷ – šių nusikaltimų kvalifikuotų sudėčių požymis, kuris, vadovaujantis šio rašto 4 punkto 1.1. papunktyje nurodytu sisteminiu požiūriu, reikštų *sunkaus* nusikaltimo inkriminavimą (*BK 199–200 straipsnių pakeitimai*)).

1.5. BK XXXIII skyriaus (Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams) baudžiamosios atsakomybės atsiradimo ribos ir nusikaltimų kvalifikuotų sudėčių požymiai, susiję su MGL dydžiais, nėra keičiami.

2. Atsižvelgiant į tai, kad BK Specialiojoje dalyje turtinio pobūdžio nusikalstamos veikos tam tikrais atvejais iš *nesunkių nusikaltimų nenuosekliai ir nepagrįstai iškart „peršoka“ į sunkių nusikaltimų kategoriją*, BK projektu, siekiant racionalaus ir proporcingo baudžiamosios atsakomybės diferencijavimo bei subalansavimo minėto pobūdžio nusikaltimų sistemoje, siūloma įvesti „*tarpines*“ *apysunkių nusikaltimų sudėtis*, juose tuo pačiu įtvirtinant visos BK Specialiosios dalies mastu unifikuotus didelės vertės turto dydžius, o jų sankcijose numatant proporcingas, apysunkių nusikaltimų kategoriją atitinkančias bausmes (BK projekto siūlomi *BK 182 straipsnio 2 dalies, BK 183 straipsnio 2 dalies, BK 184 straipsnio 2 dalies, BK 246 straipsnio 2 dalies* pakeitimai). Kartu pastebėtina, kad, vadovaujantis analogišku požiūriu ir siekiant logiškesnio baudžiamosios atsakomybės diferencijavimo, tikslinama ir BK 178 straipsnio sudėtis, mažinant tam tikrų vagystės formų neproporcingai griežtą baudžiamumą, kuris aiškiai neatitinka tokių veikų pavojingumo pobūdžio (BK projekto siūlomi *BK 178 straipsnio 2 dalies* pakeitimai).

3. Siekiant baudžiamojo įstatymo normas *kuo didesne apimtimi* suderinti su baudžiamojo įstatymo normų aiškumo ir apibrėžtumo principų reikalavimais bei *kuo aiškiau nustatyti* baudžiamosios atsakomybės taikymo ribas (kas ypač svarbu *sunkių* nusikaltimų inkriminavimo atvejais (pavyzdžiui, BK 181 str. 2 d., 246 str. 2 d., 278 str. 2 d., 280 str. 2 d. ar pan.)), kurios dėl vertinamųjų nusikalstamos veikos sudėties požymių baudžiamajame įstatyme gausos daugeliu atvejų iš esmės priklauso nuo *ad hoc* individualaus atvejo aplinkybių bei vien tik nuo teisės taikytojo diskrecijos, BK projektu (tose vietose, kur vertinamųjų požymių apibrėžimas yra nesunkiai įmanomas) *apibrėžiamas tam tikrų nusikalstamų veikų sudėčių vertinamųjų požymių* (susijusių su nusikaltimu padaryta (didele) turtine žala, didele turto verte ar pan.) *turinys* ir šiuo tikslu sukuriama papildomi BK normose nurodytų sąvokų išaiškinimai (BK projekto *BK 190, 248, 282¹ straipsniuose* nurodyti papildomi didelės turtinės žalos ar didelės turto vertės požymių išaiškinimai, taip pat BK projekto *BK 212 straipsnio 4 dalyje* patikslinamas stambaus masto požymio turinys). Atitinkamai, baudžiamajame įstatyme aiškiai apibrėžus aukščiau nurodytus nusikaltimų sudėčių vertinamuosius požymius, *baudžiamosios atsakomybės atsiradimo momentai tokiais atvejais taptų visiškai aiškūs* bei nebeprisilausytų vien tik nuo teisės taikytojo subjektyvaus ir

¹⁶ Atsižvelgiant į BK projektu siūlomus BK 219–221 straipsnių pakeitimus, kurie savo ruožtu *mustato naujus baudžiamosios atsakomybės atsiradimo momentus*, BK projekto pakeitimais, atsižvelgiant į tai, kad minėtuose straipsniuose nurodyti atvejai *dalinais perkeliama į ANK* ir atitinkamai būtų nagrinėjami administracine tvarka, šiame kontekste *būtų ženkliai* (BK 220–221 straipsniuose – *50 MGL apimtimi*, BK 219 straipsnyje – *150 MGL apimtimi*) *sumažintas ikiteisminio tyrimo įstaigų, prokuratūros* (kiek tai susiję su ikiteisminiu tyrimu atlikimu) *bei apylinkės teismų* (kiek tai susiję su baudžiamųjų bylų nagrinėjimu) *darbo krūvis*.

¹⁷ Atsižvelgiant į BK projektu siūlomus BK 199–200 straipsnių pakeitimus, kurie savo ruožtu *nuo 250 MGL iki 750 MGL padidina* BK 199–200 straipsniuose nurodytą prekių/daiktų didelės vertės dydį, BK projekto pakeitimais, atsižvelgiant į BPK 225 straipsnio 1 dalies nuostatas, šių nusikaltimų kontekste *ženkliai* (t. y. *500 MGL apimtimi*) *sumažinamas aukštesnės instancijos teismų* (apygardų teismų bei Lietuvos apeliacinio teismo) *darbo krūvis*.

galimai kiekvieną kartą skirtingo *ad hoc* vertinimo, taip pat dėl šių nusikaltimų sudėčių vertinamųjų požymių aiškinimo susiklostytų aiški, vienoda bei netinkamoms interpretacijoms užkertanti kelią teisminė praktika.

4. Siekiant *tinkama apimtimi suderinti* baudžiamojo įstatymo normas su baudžiamosios teisės, kaip kraštutinės priemonės, principo (*ultima ratio*) reikalavimais, BK projektu ***siūloma dekriminalizuoti tokias mažiau pavojingas nusikalstamas veikas***¹⁸:

a) *atsižvelgiant į šio rašto 4 punkto 1.2. papunktyje* nurodytus baudžiamojo įstatymo pakeitimus (BK 190 straipsnio pakeitimai), siūloma *dekriminalizuoti* BK XXVIII skyriuje (Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams) *nurodytus baudžiamuosius nusižengimus* (pavyzdžiui, smulki vagystė, smulkus sukčiavimas, smulkus turto iššvaistymas ar pasisavinimas, nedidelės vertės turto sunaikinimas ir pan.), kuriuos 2 MGL dydžio apimtimi (t. y. nuo 3 iki 5 MGL) siūloma perkelti į ANK bei laikyti administraciniais nusižengimais ir nagrinėti administracine tvarka. Atitinkamai, ANK projekto pakeitimais (ANK 108, 109 ir 115 straipsnių pakeitimai) *siūloma patikslinti (praplėsti)* administracinės atsakomybės taikymo ribas, taip pat *padidinti* šiuose ANK straipsniuose nurodytų baudų dydžius, atsižvelgiant į tai, kad BK XXVIII skyriaus baudžiamieji nusižengimai 2 MGL apimtimi buvo perkelti į ANK.

b) *atsižvelgiant į šio rašto 4 punkto 1.3. papunktyje* nurodytus baudžiamojo įstatymo pakeitimus (BK 212 straipsnio 1 dalies pakeitimai), siūloma *dekriminalizuoti* BK XXXI skyriaus (Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai ekonomikai ir verslo tvarkai) 205, 206(2 d.), 208, 209, 211 straipsniuose nurodytas veikas 150 MGL apimtimi. Dekriminalizuoti atvejai būtų veiksmingai sprendžiami civilinės teisės normomis arba administracine tvarka.

c) *atsižvelgiant į šio rašto 4 punkto 1.4. papunktyje* nurodytus baudžiamojo įstatymo pakeitimus (BK 219–221 straipsnių pakeitimai), siūloma *dekriminalizuoti* BK XXXII skyriaus (Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai finansų sistemai) 220–221 (50 MGL apimtimi), 219 (150 MGL apimtimi) straipsniuose nurodytas veikas. Atitinkamai, dekriminalizuoti atvejai būtų laikytini administraciniais nusižengimais ir užtrauktų atsakomybę pagal ANK normas.

Kartu, *atsižvelgiant į šio rašto 4 punkto 1.1. papunktyje* nurodytus baudžiamojo įstatymo pakeitimus (BK 224¹ straipsnio 2 dalies pakeitimai), siūloma *dekriminalizuoti* BK 217–218 straipsniuose nurodytas veikas 50 MGL apimtimi. Atitinkamai, dekriminalizuoti atvejai būtų laikytini administraciniais nusižengimais ir baudžiami administracine tvarka.

d) *atsižvelgiant į šio rašto 4 punkto 1.1. papunktyje* nurodytus baudžiamojo įstatymo pakeitimus, siūloma *dekriminalizuoti* BK 192 straipsnyje nurodytas veikas 50 MGL apimtimi. Atitinkamai, dekriminalizuoti atvejai būtų laikytini administraciniais nusižengimais ir užtrauktų atsakomybę pagal ANK 122 straipsnį, kurio *sankcijos*, atsižvelgiant į tai, kad BK 192 straipsnio 1 dalies atvejai gana ženkliai apimtimi buvo perkelti į ANK 122 straipsnį, *buvo ženkliai padidintos* ANK projekto 7 straipsnio pakeitimais.

e) siūloma *dekriminalizuoti* BK 186 straipsnyje (Turtinės žalos padarymas apgaule) nurodytą nusikalstamą veiką. Aptariamam aspektui kartu pažymėtina, kad BK 186 straipsnyje nurodyta nusikalstama veika vertintina kaip *perteklinė ir pridėtinės vertės neturinti* sukčiavimo (BK 182 straipsnis) specialioji norma. Pabrėžtina, kad BK 186 straipsnis BK XXVIII skyriuje *įneša didelės painiavos ir atitinkamai laikytinas nenuoseklios įstatymų leidybos rezultatu dėl šių priežasčių*: a) nėra esminių skirtumų nuo sukčiavimo, nes BK 186 straipsnyje kriminalizuota veika (pavyzdžiui, apgaule vengiant atsiskaityti už atliktus darbus ar pan.) iš esmės reiškia prievolės išvengimą (kas savaime yra laikoma sukčiavimu), todėl lieka neaišku, kodėl apgaule vengiant piniginių prievolių, taikytinas BK 186 straipsnis, o vengiant kitų turtinių prievolių taikytina jau

¹⁸ Atsižvelgiant į BK projektu siūlomas pakeitimus, kuriais siūloma dalinai arba visiškai dekriminalizuoti mažiau pavojingas nusikalstamas veikas, šių dekriminalizuotų nusikalstamų veikų apimtimi būtų sumažintas ikiteisminio tyrimo įstaigų, prokuratūros (kiek tai susiję su ikiteisminiu tvrimu atlikimu) bei apylinkės teismų (kiek tai susiję su baudžiamųjų bylų nagrinėjimu) darbo krūvis.

bendroji sukčiavimo norma (BK 182 straipsnis); b) BK 186 straipsnyje nurodyta veika (priešingai nei sukčiavimas bei dauguma kitų BK XXVIII skyriuje nurodytų nusikalstamų veikų) siejama jau ne su turto vertės dydžiais, o su BK XXVIII skyriuje apskritai neapibrėžtos turtinės žalos padarymu; c) BK 186 straipsnio veika, neatsižvelgiant į tai, kad jame kriminalizuota tiesiog viena iš sukčiavimo formų dėl neaiškių priežasčių baudžiama švelniau nei BK 182 straipsnyje nurodytas sukčiavimas; d) BK 186 straipsnyje (priešingai nei iš esmės visuose kituose BK XXVIII skyriaus straipsniuose) dėl neaiškių priežasčių nėra šio nusikaltimo kvalifikuotos sudėties, kai, pavyzdžiui, apgaule vengiama didelės vertės piniginės (turtinės) prievolės ir pan. BK projekto 13 straipsnio pakeitimais *dekriminalizavus BK 186 straipsnyje nurodyta veiką*, vengimo atsiskaityti už atliktus darbus, gautas prekes, suteiktas paslaugas ar pan. atvejais būtų taikoma bendra sukčiavimo norma (BK 182 straipsnis), kuri tuo pačiu *tinkamai sistemiškai suderinta* su BK XXVIII skyriaus nusikaltimų sudėčių požymiais.

f) siūloma *dekriminalizuoti* BK 177 straipsnyje (Trukdymas profesinių sąjungų veiklai) nurodytą baudžiamąjį nusižengimą ir laikyti jį administraciniu nusižengimu, įtvirtinant pastarąjį ANK 107¹ straipsnyje (ANK projekto 2 straipsniu siūlomi pakeitimai).

g) siūloma *dekriminalizuoti* BK 196 (Neteisėtas poveikis elektroniniams duomenims) ir 197 (Neteisėtas poveikis informacinei sistemai) straipsniuose nurodytus baudžiamuosius nusižengimus. Šiuo aspektu (be atitikties *ultima ratio* principui) papildomai pažymėtina, kad BK 196–197 straipsniuose įtvirtinta BK Specialiosios dalies normoms nebūdingas ir kartu *perteklinis padarytos žalos (vertinamasis požymis) požymio itin detalus diferencijavimas*. Vien tik nuo šio vertinamojo požymio teisės taikytojo subjektyvaus įvertinimo iš esmės priklauso nusikalstamos veikos priskyrimas prie baudžiamąjo nusižengimo – nesunkaus – apysunkio nusikaltimo kategorijos. Kartu toks smulkus vertinamojo požymio – padarytos žalos gradavimas, nepagrįstai sukuriantis BK 196–197 straipsniuose baudžiamuosius nusižengimus, *taip pat užkerta kelią kaltininką atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės dėl mažareikšmiškumo* (BK 37 straipsnis), kas, manytina, tokio pobūdžio subjektyvaus vertinamojo požymio detalaus įvertinimo atvejais dažnu atveju yra labai aktualu. Kartu pabrėžtina, kad BK projektu siūlomas *dekriminalizavimas pilna apimtimi atitinka* ir Direktyvos 2013/40/ES dėl atakų prieš informacines sistemas 4–5 straipsnių nuostatas, kurios taip pat *nereikalauja „smulkių“ (mažareikšmių) atvejų kriminalizavimo* valstybių narių nacionalinėje teisėje. BK projektu dekriminalizavus BK 196–197 straipsnių 3 dalyse nurodytus baudžiamuosius nusižengimus, baudžiamoji atsakomybė už tokio pobūdžio pažeidimus būtų taikoma tik tais atvejais, jeigu būtų padaroma „paprasta“ žala. Kartu veika pagal šiuos straipsnius nebūtų laikoma nusikaltimu, jeigu ja buvo padaryta nedidelė žala. Be to, atsižvelgiant į tai, kad BK 196–197 straipsnių 1 dalyse nurodyti nusikaltimai priskiriami nesunkių nusikaltimų kategorijai, BK projektu taip pat *tikslinamos* per griežtos BK 196–197 straipsnių 1 dalių *sankcijos*, papildant jas alternatyviomis laisvės atėmimui bausmėmis.

h) siūloma *dekriminalizuoti* BK 204 straipsnio 2 dalyje (Svetimo prekių ar paslaugų ženklo naudojimas) nurodytą baudžiamąjį nusižengimą ir atitinkamai laikyti jį administraciniu nusižengimu, kurį *visiškai apimtų* galiojančios ANK 125 straipsnio 1 dalies nuostatos. Atsižvelgiant į tai, kad BK projektu dekriminalizavus BK 204 straipsnio 2 dalyje nurodytas veikas, BK 125 straipsnio 1 dalies nuostatos taip pat apimtų ir buvusius BK 204 straipsnio 2 dalies atvejus, kai tokiais veikomis buvo padaryta tam tikra („paprasta“) žala, ANK projektu siūlomais ANK 125 straipsnio 1 ir 2 dalių pakeitimais siūloma *ženkliai padidinti* ANK 125 straipsnio 1 ir 2 dalių sankcijose nurodytų baudų dydžius.

i) BK projekto 20 straipsniu siūloma *BK 206 straipsnio 1 dalyje* (Kredito, paskolos, tikslinės paramos, subsidijos ar dotacijos panaudojimas ne pagal paskirtį ar nustatytą tvarką) *atsisakyti baudžiamosios atsakomybės taikymo* už kredito ar paskolos panaudojimą ne pagal paskirtį ar nustatytą tvarką (*nesant BK 206 straipsnio 2 dalyje nurodytų pavojingų padarinių*), kaip akivaizdžiai su *ultima ratio* principu nederančios baudžiamosios teisės *neproporcingos intervencijos* į civilinius teisinius santykius. Atsižvelgiant į Lietuvos įsipareigojimus Europos Sąjungos finansinių interesų apsaugos aspektu (pavyzdžiui, atsižvelgiant į Direktyvos (ES) 2017/1371 dėl kovos su Sąjungos finansiniams interesams kenkiančiu sukčiavimu baudžiamosios

teisės priemonėmis nuostatas), taip pat nacionalinės kilmės lėšų panaudojimo reguliavimo ir tinkamos apsaugos būtinybę, BK 206 straipsnio 1 dalyje *paliktina baudžiamoji atsakomybė* tik už tikslinės paramos, subsidijos ar dotacijos lėšų panaudojimą ne pagal paskirtį ar nustatytą tvarką.

j) pažymėtina, kad prioritetine teisinės atsakomybės už aplinkos apsaugos teisės aktų pažeidimus rūšimi visgi *turėtų būti laikytina administracinė atsakomybė*, o tik išimtiniais atvejais, kai aplinkos apsaugos teisės aktų reikalavimų pažeidimai *yra tikrai rimti ir sukelia išties didelę žalą aplinkai*, asmenims, visuomenei ar valstybei, už jų padarymą būtų galima baudžiamoji atsakomybė. Atsižvelgiant į tai, *siūloma dekriminalizuoti* BK 272 straipsnio 4 dalyje nurodytą baudžiamąjį nusižengimą (Neteisėtas elektros ar ultragarso žvejybos prietaisų gaminimas, disponavimas bei realizavimas) ir laikyti jį administraciniu nusižengimu, numatant už jo padarymą administracinę atsakomybę ANK 291 ir 293 straipsniuose, kartu, atsižvelgiant į tai, kad BK 272 straipsnio 4 dalies atvejai buvo perkelti į ANK, padidinant ANK 291 straipsnio 6 dalies bei 293 straipsnio 3–4 dalių sankcijose nurodytus baudų dydžius (ANK projekto 11 ir 12 straipsniuose siūlomi pakeitimai).

Kartu, BK projekto 32 straipsnyje nurodytais BK 270 straipsnio 2 dalies pakeitimais *siūloma atsakyti nelogiškos ir pridėtinės vertės baudžiamajai atsakomybei atsirasti neturinčios BK 270 straipsnio 2 dalies dispozicijos dalies*¹⁹, susijusios su sistemingais aplinkos apsaugos, gamtos išteklių naudojimo ar pan. taisyklių pažeidimais, kurie sukelia toje pačioje dalyje nurodytus padarinius. Pažymėtina, kad *jau vienkartinis* aukščiau minėtų taisyklių pažeidimas, jeigu pastarasis sukėlė BK 270 straipsnio 2 dalies dispozicijoje nurodytus padarinius, užtrauktų kaltininkui analogišką baudžiamąją atsakomybę pagal BK 270 straipsnio 2 dalį, todėl sistemingas (t. y. mažiausiai 3 pažeidimai) tokių pačių pažeidimų (sukėlusių analogiškus padarinius, kaip ir vienkartinis pažeidimas) kriminalizavimas toje pačioje straipsnio dalyje *yra nelogiškas ir laikytinas pertekliniu*.

k) BK projekto 35 straipsniu siūloma *dekriminalizuoti* BK 278 straipsnio 3 dalyje nurodytą baudžiamąjį nusižengimą (Transporto priemonių, kelių ar juose esančių įrenginių netinkama priežiūra ar remontas, jeigu dėl to nebuvo sunkių padarinių) ir laikyti šiuos pažeidimus administraciniais nusižengimais, baustinais pagal ANK specialiuosius straipsnius, numatančius atsakomybę už geležinkelio, vandens arba oro transporto priemonių ar kelių (įskaitant juose esančius įrenginius) netinkamą priežiūrą. Aptariamuoju aspektu taip pat pastebėtina, kad BK 278 straipsnio 3 dalies nurodyti padariniai („jeigu dėl to sunkių padarinių nebuvo, bet jie realiai grėsė“) yra vertinamojo pobūdžio, todėl šio požymio turinio *iš esmės neįmanoma* tiksliai apibrėžti, dėl ko tokio pobūdžio padariniai nustatinėjami *ad hoc*, vadovaujantis itin subjektyviu ir galimai kiekvienu atveju vis skirtingu teisės taikytojo vertinimu ir interpretacijomis, vien nuo kurių iš esmės ir priklausytų baudžiamosios atsakomybės atsiradimas. Be to, tokiais atvejais keltinas retorinio pobūdžio klausimas, ar, pavyzdžiui, netinkamas (pažeidžiant nustatytus saugos reikalavimus ar pan.) geležinkelio, vandens arba oro transporto priemonių ar kelių remontas ne visais atvejais sukelia tam tikrų pavojingų padarinių grėsmę? Atitinkamai, atsisakius BK 278 straipsnio 3 dalyje įtvirtinto gana nelogiško ir itin sunkiai nustatomo turinio kriminalizavimo, tokių atvejų *reglamentavimas taptų nuoseklesnis*, t. y. tokio pobūdžio pažeidimai, sukėlę pavojingus padarinius, priklausomai nuo padarinių pobūdžio, būtų kvalifikuojami pagal BK 278 straipsnio 1 ar 2 dalį, o šiems pavojingiems padariniams neatsiradus – pagal ANK specialiuosius straipsnius, numatančius atsakomybę už geležinkelio, vandens arba oro transporto priemonių ar kelių (įskaitant juose esančius įrenginius) netinkamą priežiūrą.

l) BK projekto 36 straipsniu siūloma *dekriminalizuoti* BK 281 straipsnio 1 dalyje nurodytą nusikalstamą veiką (Kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių

¹⁹ Pastebėtina, kad šiais BK 270 straipsnio 2 dalies pakeitimais (2011 m. gruodžio 22 d. įstatymas Nr. XI-1901) buvo *nesėkmingai* bandoma perkelti 2009 m. spalio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/123/EB, iš dalies keičiančios Direktyvos 2005/35/EB dėl taršos iš laivų ir sankcijų už pažeidimus įvedimo 5a straipsnio 3 dalies nuostatas. Europos Komisijai konstatavus minėtų BK pakeitimų nepakankamumą, 2015 m. birželio 11 d. įstatymu Nr. XII-1777 BK buvo papildytas BK 270³ straipsniu (Jūros teršimas iš laivų), kuris pilna apimtimi įgyvendino direktyvos 2009/123/EB reikalavimus. Atsižvelgiant į tai, BK 270 straipsnio 2 dalies pakeitimai *tapo nereikalingi* net ir Europos Sąjungos instrumentų perkėlimo aspektu.

eksploatavimo taisyklių pažeidimas (vairuotojui *nesant* apsvaigusiam nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų), dėl kurios buvo *nesunkiai* sutrikdyta kito žmogaus sveikata), *perkeliant pastarąją į ANK 423 straipsnį* (Nežymų sveikatos sutrikdymą ir turto sugadinimą nulėmęs Kelių eismo taisyklių pažeidimas), greta analogiškų pažeidimų, sukėlusių *nežymų* žmogaus sveikatos sutrikdymą, bei numatant proporcingus ir atgrasančius baudos dydžius, taikytinus už šių pažeidimų padarymą. Aptariamuoju aspektu papildomai pažymėtina, kad, vadovaujantis Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2003 metų gegužės 23 dienos įsakymu Nr. V-298/158/A1-86 „Dėl Sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklių (toliau – taisyklės) 7.1 ir 7.2 papunkčiais, *atotrūkis nuo nežymaus iki nesunkaus sveikatos sutrikdymo*, pagal šiuo metu reglamentuotus požymius, *nėra itin didelis*. Tuo tarpu, *nežymų* žmogaus sveikatos sutrikdymą (kai vairuotojas nėra apsvaigęs) sukėles Kelių eismo taisyklių pažeidimas užtraukia administracinę atsakomybę, o *nesunkų* žmogaus sveikatos sutrikdymą (kai vairuotojas nėra apsvaigęs) sukėles Kelių eismo taisyklių pažeidimas *užtraukia jau baudžiamąją atsakomybę*, nors *abiejų pažeidimų esmė ir pobūdis iš esmės yra identiški, o šių veikų pavojingumas savaime nedaug kuo skiriasi*, t. y. iš esmės nežymiai skiriasi tik neatsargia kaltės forma sukeltos pasekmės, kurios didžiąją dalimi iš esmės gali nepriklausyti nuo kaltininko atliktų veiksmų ar valios (pavyzdžiui, nukentėjusysis abiem atvejais (ANK ir BK taikymo atvejais), esant analogiškam pažeidimui (vienodai viršytas greitis, pažeistos tos pačios kelių eismo saugumo taisyklės ar pan.), gali tiesiog nesėkmingai nukristi ir susižalojimo lygis iš nežymaus dėl šios priežasties keistųsi į nesunkų, kas savaime nulemtų jau nebe administracinės, o baudžiamosios atsakomybės taikymą kaltininkui. Kartu pažymėtina ir tai, kad *tiek ANK, tiek BK taikymo atvejais toks pažeidimas padaromas tik neatsargia kaltės forma*, kartu *pažeidimas nėra susijęs ir su kaltininko apsvaigimu* nuo alkoholio ar pan. priemonių. Atsižvelgiant į tai, *abejotinas toks ženklus atsakomybės diferencijavimas* (kaip ir *ultima ratio* priemonių taikymas vieno iš šių pažeidimų atvejais), vadovaujantis iš esmės nedaug kuo besiskiriančiais pagrindais.

Kartu, atkreiptinas dėmesys, kad avarijose nukentėję asmenys patiria tiek turtinę (materialiąją), tiek ir neturtinę (moralinę) žalą, ir tokiose situacijose didžiausias šių asmenų tikslas yra kuo greičiau atgauti ir gauti jų patirtos žalos kompensaciją (susiremontuoti transporto priemonę, sumokėti patirtas išlaidas už gydymąsi ir pan.), o pradėjus ikiteisminį tyrimą, šis tikslas ne visada gali būti pasiektas operatyviai dėl atliekamų procesinių veiksmų trukmės. *Pažymėtina, kad, nagrinėjant BK 281 straipsnio 1 dalies atvejus administracine tvarka, tokios žalos nukentėjusiajam atlyginimo klausimas būtų sprendžiamas ženkliai veiksmingiau ir operatyviau.*

m) BK projekto 38 straipsniu siūloma *dekriminalizuoti* BK 298 straipsnyje (Neteisėtas žemėnaudos riboženklis pakeitimas) nurodytą baudžiamąjį nusižengimą ir laikyti jį administraciniu nusižengimu, įtvirtinant pastarąjį ANK 113¹ straipsnyje (ANK projekto 5 straipsniu siūlomi pakeitimai).

5. Siekiant *tinkama apimtimi suderinti* baudžiamojo įstatymo normas su baudžiamosios teisės, kaip kraštutinės priemonės, principo (*ultima ratio*) reikalavimais, BK projektu ***mažinamas nepagrįstai griežtas tam tikrų nusikaltimų baudžiamumas***:

5.1. Atsižvelgiant į tai, kad baudžiamosios teisės doktrinoje prieinama išvados, kad atviras pagrobimas *nedaro akivaizdžios* įtakos vagystės pavojingumo laipsnio pakitimui²⁰, o juolab atviroji vagystė, kaip šiuo metu nustatyta galiojančio BK 178 straipsnio 2 dalyje, savo pobūdžiu ir pavojingumu *negali būti prilyginta* (ir kartu vienodai griežtai baudžiama) didelės vertės svetimo turto vagystei arba strateginę ar svarbią reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių juridinių asmenų infrastruktūrą sudarančio turto pagrobimui, BK projekto 4 straipsniu *siūloma sušvelninti atvirosios vagystės ir kišenvagystės* (pastarajai pritaikytina analogiška kritika kaip ir atvirajai vagystei) *neproporcingai griežtą baudžiamumą*. Kartu, vadovaujantis suinteresuotų institucijų siūlymais, mažinamas ir *automobilio vagystės nepagrįstai griežtas baudžiamumas*, kadangi bet kokios vertės (itin mažos) ir būklės (prastos) automobilio vagystė, atsižvelgiant į šių dienų ekonominę padėtį

²⁰ Pavyzdžiui, Abramavičius A., Vosyliūtė A. „Atviroji vagystė ir jos kvalifikavimo ypatumai“. Teisė, 2017. Nr. 105.

valstybėje, tiesiog negali būti automatiškai prilyginta (ir kartu vienodai griežtai baudžiama) didelės vertės svetimo pagrobimui, todėl tokia veika savo pavojingumu nėra adekvati įtvirtintos griežtos baudžiamosios atsakomybės atžvilgiu. Pažymėtina, kad, vadovaujantis BK projekto siūlymais, didelės vertės automobilio vagystė ir toliau išliktų itin kvalifikuota vagystė (ir būtų baudžiama pagal BK projekto BK 178 straipsnio 3 ar 4 dalis), o visų kitų automobilių (pavyzdžiui, mažos vertės ir pan.) vagystė būtų baudžiama kiek švelniau (tačiau kartu griežčiau, negu „paprasčia“ vagystė), t. y. pagal BK projekto BK 178 straipsnio 2 dalį.

5.2. Atsižvelgiant į *akivaizdžiai nepagrįstai griežtą* galiojančio BK 183 straipsnio 2 dalies (kvalifikuotas turto pasisavinimas) *sankciją* (laisvės atėmimo bausmė net iki 10 metų), BK projektu, atsižvelgiant į BK XXVIII skyriuje nurodytus maksimalius laisvės atėmimo bausmių dydžius, *sistemiškai mažinamas* BK 183 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos maksimalios laisvės atėmimo bausmės terminas.

5.3. Pabrėžtina, kad BK 199 straipsnio 4 dalyje įtvirtintas *itin neproporcingas ir akivaizdžiai per griežtas baudžiamumas*.

5.3.1. BK 199 straipsnio 4 dalies sankcijoje nurodyta vienintelė galima laisvės atėmimo bausmė net nuo 3 iki 10 metų (kas BK 199 straipsnio 4 dalyje nurodytus nusikaltimus iš esmės prilygina *labai* sunkių nusikaltimų kategorijai) už bet kokio kiekio (pavyzdžiui, marihuanos suktinė, kelios psichotropinės tabletės ar pan.) ir bet kokios rūšies narkotinių ar psichotropinių medžiagų (arba narkotinių ar psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių)) gabenimą per Lietuvos Respublikos sieną, kartu visiškai neatsižvelgiant į tai, ar narkotinės ar psichotropinės medžiagos buvo gabenamos su tikslu platinti ar asmeniniam vartojimui. Pažymėtina ir tai, kad už tokio pobūdžio nusikaltimus, vadovaujantis BK Bendrosios dalies normomis, nėra galimybių nei atleisti kaltininką nuo baudžiamosios atsakomybės, nei atidėti jam paskirtos bausmės vykdymą. Kartu pažymėtina, kad analogiškų narkotinių ar psichotropinių medžiagų gabenimas Lietuvos Respublikos teritorijoje jau vertinamas visiškai kitaip bei tuo pačiu atsižvelgiant į aukščiau nurodytas aplinkybes (medžiagų kiekius, tikslą bei pan.) bei kvalifikuojamas jau pagal BK XXXVII skyriaus normas, kuriose už tokį neteisėtą disponavimą narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis (arba narkotinių ar psichotropinių medžiagų pirmtakais (prekursoriais)) skiriamų bausmių rūšys ir dydžiai, įskaitant laisvės atėmimo bausmės terminus, nuosekliai ir adekvačiai pasiskirsto priklausomai nuo padaryto nusikaltimo pobūdžio ir pavojingumo (žr. BK 259, 260 ir 266 straipsnių sankcijas).

Aptariamuoju aspektu pastebėtina, kad Muitinės kriminalinėje tarnyboje 2018 m. buvo pradėti 342 ikiteisminiai tyrimai dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrabandos (BK 199 str. 4 d.) ir neteisėto jų disponavimo (BK 259 str.), iš jų dauguma (332 ikiteisminiai tyrimai) pradėti dėl pašto siuntomis gabentų medžiagų. Palyginti su ankstesniais laikotarpiais, tokių ikiteisminių tyrimų labai padaugėjo (45 proc. daugiau nei 2017 m. ir tris kartus daugiau nei 2015 m.). Atliekant tokio pobūdžio ikiteisminių tyrimų analizę, galima konstatuoti, kad *apie 90 proc.* atvejų narkotinės ir psichotropinės medžiagos yra *siunčiamos asmeninėms reikmėms – sulaikomi itin maži kiekiai, o siuntų gavėjai dažniausiai yra jauni* arba tam tikromis ligomis sergantys asmenys, kurie dėl lengvabūdiškumo, patirties stokos ir kitų priežasčių ne visiškai suvokia savo elgesio pasekmes. Atitinkamai, didėjant tarptautinei prekybai, vystantis technologijoms, paprastėjant ir greitėjant susisiekimui ir informacijos plitimui, į BK 199 straipsnio 4 dalies taikymo sritį *dažnai patenka* ir tie asmenys, kurie paštu atsisiauna vaistų, turinčių psichotropinių ar narkotinių medžiagų, bei asmenys, kurie savo reikmėms siunčiasi sąlyginai mažus narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekius. Dėl šių priežasčių reziumuotina, kad *absoliučios daugumos nusikalstamų veikų*, praktikoje patenkančių į BK 199 straipsnio 4 dalies taikymo sritį, *pavojingumas nėra didelis* ir juolab *neatitinka* BK 199 straipsnio 4 dalies sankcijos *griežtumo*. Atitinkamai, atsižvelgiant į BK 199 straipsnio 4 dalies sankcijoje nustatytą *itin griežtą* laisvės atėmimo bausmę, narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabanda *turėtų būti pripažįstami* tik labai pavojingi veiksmai, sukeliantys *labai didelį pavojų* įstatymų saugomoms vertybėms, darantys didelę žalą visuomenei. Šios nusikalstamos veikos pavojingumas visuomenėje suvokiamas kaip *didelių kiekių grynos* narkotinės ar psichotropinės medžiagos gabenimas, *turint tikslą vėliau ją platinti* siekiant

savanaudiškų tikslų ar pan., kai tokie veiksmai *daro labai didelę žalą valstybei*. Įvertinus šios nusikaltimo sudėties konstrukciją ir *ypač sankcijos griežtumą (prilygstantis BK 260 straipsnio sankcijoms)*, manytina, kad įstatymų leidėjo valia ir buvo numatyti tokias griežtas bausmes *būtent už su dideliais kiekiais* narkotinių ar psichotropinių medžiagų gabenimą (kartu turinti tikslą juos platinti) susijusius nusikaltimus.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, ir turint omeny nurodytus BK 199 straipsnio 4 dalies taikymo ypatumus, teigtina, kad BK 199 straipsnio 4 dalies sankcijoje nurodytos itin griežtos laisvės atėmimo bausmės taikymas *už bet kokio kiekio* narkotinių ar psichotropinių medžiagų arba narkotinių ar psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) gabenimą per Lietuvos Respublikos sieną (kartu visiškai neatsižvelgiant į tai, ar tokios medžiagos buvo gabenamos su tikslu platinti ar asmeniniam vartojimui) *akivaizdžiai pažeidžia proporcingumo ir teisingumo principus*.

5.3.2. *Analogiška šio rašto 5.3.1. papunktyje nurodyta kritika taikytina* ir BK 199 straipsnio 4 dalyje nurodytai nusikaltimo sudėčiai, *susijusiai su šaunamųjų ginklų, šaudmenų, sprogmenų ar sprogstamųjų medžiagų* neteisėtu gabenimu per Lietuvos Respublikos sieną. Pažymėtina, kad, vadovaujantis BK 199 straipsnio 4 dalimi, *baudžiamoji atsakomybė taikoma nepriklausomai nuo gabenamų šių daiktų kiekio, galingumo ir kitų itin svarbių savybių* ir atitinkamai minėtos dalies sankcijoje nurodyta *itin griežta* laisvės atėmimo bausmė (nuo 3 iki 10 metų), kuri gali būti *skiriama*, pavyzdžiui, vos už vieno šaunamojo ginklo, keleto šovinių, 50 gramų parako ir pan. neteisėtą gabenimą per Lietuvos Respublikos sieną. Aptariamuoju aspektu pabrėžtina, kad neteisėto disponavimo (įskaitant ir gabenimą Lietuvos Respublikoje) šaunamaisiais ginklais, šaudmenimis, sprogmenimis ar sprogstamosiomis medžiagomis (BK 253 straipsnis) baudžiamosios atsakomybės griežtumas (ir skiriamos bausmės bei jų dydžiai) *logiškai diferencijuojama ir tiesiogiai priklauso* nuo gabenamų šių daiktų kiekio, galingumo ir pan. kriterijų (ir atitinkamai itin griežta laisvės atėmimo bausmė nuo ketverių iki aštuonerių metų *numatyta tik už* neteisėtą disponavimą, susijusi su reikšmingu šaunamųjų ginklų kiekiu arba su didelės sprogstamosios galios arba dideliu kiekiu šaudmenų, sprogmenų ar sprogstamųjų medžiagų).

Kalbant apie *radioaktyviųjų, nuodingųjų ar stipriai veikiančių medžiagų* neteisėtą gabenimą per Lietuvos Respublikos sieną, BK 199 straipsnio 4 dalyje *taip pat įtvirtintas akivaizdžiai neproporcingas ir per griežtas baudžiamumas*. Vadovaujantis BK 199 straipsnio 4 dalimi, už šių medžiagų neteisėtą gabenimą per Lietuvos Respublikos sieną *numatyta vienintelė itin griežta laisvės atėmimo bausmė nuo 3 iki 10 metų* (baudžiamoji atsakomybė už šių medžiagų gabenimą taikoma nepriklausomai nuo gabenamų medžiagų kiekio). Lyginamoji BK 199 straipsnio 4 dalies sankcijos už radioaktyviųjų, nuodingųjų ar stipriai veikiančių medžiagų neteisėtą gabenimą per Lietuvos Respublikos sieną (numatytas tik laisvės atėmimas nuo 3 iki 10 metų) bei BK 256 straipsnio 1 dalies ir BK 267 straipsnio sankcijų už neteisėtą disponavimą (įskaitant ir gabenimą Lietuvos Respublikoje) radioaktyviosiomis, nuodingomis ar stipriai veikiančiomis medžiagomis (numatytos laisvės atėmimui alternatyvios bausmės, o griežčiausia laisvės atėmimo bausmė siekia 5 metus), leidžia konstatuoti *itin reikšmingą šių sankcijų griežtumo nesuderinamumą*. Vien tik *aplinkybė*, kad tokios medžiagos gabenamos per Lietuvos Respublikos sieną (o ne valstybės viduje), ir nesant jokių papildomų tokių medžiagų gabenimo per Lietuvos Respublikos sieną pavojingumą didinančių požymių (visais atvejais baudžiamoji atsakomybė už šių medžiagų gabenimą taikoma nepriklausomai nuo gabenamų medžiagų kiekio), *yra vienintelis pagrindas itin neproporcingai griežtam tokios veikos baudžiamumui nustatyti*. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad BK 199 straipsnio 4 dalies sankcija už radioaktyviųjų, nuodingųjų ar stipriai veikiančių medžiagų neteisėtą gabenimą per Lietuvos Respublikos sieną *turėtų būti labiau sistemiškai suderinta su BK 256 ir 267 straipsnių sankcijomis*.

5.3.3. Galiausia paminėtina ir tai, kad, atsižvelgiant į BK 199 straipsnio 4 dalyje nurodytus nusikaltimus, vadovaujantis BK Bendrosios dalies normomis, *nėra galimybių* nei atleisti kaltininką nuo baudžiamosios atsakomybės, nei atidėti jam paskirtos bausmės vykdymą, Lietuvos teismų praktikoje, *siekiant išvengti* neadekvačiai griežtos laisvės atėmimo bausmės taikymo, *itin dažnai pritaikoma BK 54 straipsnio 3 dalies nuostata*, kas savo ruožtu *iš esmės iškraipo* pastarosios

nuostatos esmę ir tikrąją paskirtį, kadangi tokio pobūdžio nuostata *turėtų būti taikoma tik išskirtiniais atvejais, o ne virsti bendrąja taisykle* (kaip ir nutiko BK 199 straipsnio 4 dalies atveju).

5.3.4. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, BK projektu BK 199 straipsnyje *siūlomas nuoseklus ir proporcingas baudžiamosios atsakomybės už neteisėtą šaunamųjų ginklų, šaudmenų, sprogmenų, sprogstamųjų, radioaktyviųjų, nuodingųjų, stipriai veikiančių, narkotinių ar psichotropinių medžiagų arba narkotinių ar psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) gabenimą per Lietuvos Respublikos sieną diferencijavimas*, atsižvelgiant į BK Specialiosios dalies normose (BK 253, 256, 259, 260, 266, 267 straipsniai) nurodytus paminėtų *daiktų ir (ar) medžiagų kiekius* (išskyrus atvejus, kai tokie kiekiai BK Specialiosios dalies normose apskritai nėra nurodyti) bei kartu *preliminariai atsižvelgiant* į minėtose BK Specialiosios dalies normose nurodytus bausmių dydžius.

6. Siekiant *tinkama apimtimi suderinti* baudžiamojo įstatymo normas su baudžiamosios teisės, kaip kraštutinės priemonės, principo (*ultima ratio*) reikalavimais, BK projektu *taip pat siūlomos šios baudžiamojo įstatymo subalansavimo priemonės*:

6.1. Atsižvelgiant į galiojančių BK 208 ir 209 straipsnių dispozicijose nurodytus požymius bei į netinkamai besiformuojančią Lietuvos teismų praktiką²¹, vadovaujantis kuria, analizuojant BK 208 ir 209 straipsnių dispozicijas „<...>“ lingvistiniu teisės aiškinimo metodu matyti, jog joje nurodyta, kad žala turi būti padaryta „kreditoriams“, tai yra žodis nurodomas daugiskaitos forma. „<...>“ ir tai atitinkamai „<...>“ reiškia, kad žala turi būti padaroma *mažiausiai dviem* kreditoriams „<...>“, BK projektu *siūloma tikslinti* šiuo aspektu netinkamai suformuluotas BK 209 ir 209 straipsnių dispozicijas, nurodant, kad minėtuose straipsniuose nurodyta *didelė turtinė žala gali būti padaroma ir vienam iš kreditorių*, svarbu, kad jos dydis atitiktų BK 212 straipsnio 1 dalyje nurodytą žalos išraišką.

6.2. BK projekto 1 straipsniu siūloma šalinti BK 156 straipsnio dispozicijos vidinio suderinamumo trūkumus bei šio straipsnio taikymo srities problemas, aiškiai ir nuosekliai reglamentuojant baudžiamosios atsakomybės taikymą už vaikų (asmenų iki 18 metų) pagrobimą, kartu išvengiant nepagrįstų situacijų, kai mažamečio (asmenų iki 14 metų) pagrobimas būtų vertinamas kaip vaiko pagrobimas pagal BK 156 straipsnį, tačiau, pavyzdžiui, 15 metų vaiko grobimas jau būtų kvalifikuojamas tiesiog kaip neteisėtas laisvės suvaržymas pagal BK 146 straipsnio nuostatas.

6.3. Lietuvos teismų praktikoje pažymima²², kad „<...>“ aiškinant BK 167 straipsnio 1 dalies taikymo galimybes, *neteisinga būtų teigti*, kad informacijos rinkimo neteisėtumas baudžiamąja prasme *sietinas su bet kokio pobūdžio* informacijos apie asmenį rinkimu, bet kokiais jos rinkimo būdais, nevertinant konkrečiai renkamos informacijos pobūdžio, rinkimo tikslo, trukmės, surinktos informacijos kiekio „<...>“. Kartu aptariamuoju aspektu pabrėžiama, kad „<...>“ baudžiamoji teisė yra *ultima ratio* (kraštutinė) priemonė, todėl tokia atsakomybė vertinant BK 167 straipsnio 1 dalyje numatytą veiką turėtų *būti taikoma už pačius sunkiausius* asmens privataus gyvenimo pažeidimus. Šios rūšies atsakomybei esant ne vienintelei poveikio priemonei teisės pažeidėjui galimų pritaikyti teisinės atsakomybės formų sistemoje, svarbu nustatyti, ar konkreti kaltininko veika išties pasiekusi tokį pavojingumo laipsnį, kad, vertinant šią veiką pagal protingumo, proporcingumo, teisingumo ir kitų bendrųjų teisės principų nuostatas, būtų pagrįstas baudžiamosios teisės priemonių taikymas „<...>“. Atsižvelgiant į tai, BK projekto 2 straipsniu *siūloma sustiprinti BK 167 straipsnio dispozicijos požymius, siekiant labiau pagrįsti* baudžiamosios atsakomybės taikymą už neteisėtą informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimą *ultima ratio* principo kontekste. Atitinkamai, ANK 1 straipsnyje siūloma ANK numatyti atsakomybę dėl informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimą, *neturint sistemiškumo požymio*.

²¹ Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. birželio 17 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje 1A-582-453/2016; 2012 m. gegužės 8 d. kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-223/2012.

²² Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-84-489/2018.

6.4. Galiojančio BK 255 straipsnio redakcija numato baudžiamąją atsakomybę už šaunamojo ginklo, šaudmenų, sprogmenų ar sprogstamųjų medžiagų *laikymo* taisyklių pažeidimus, kurie sudaro sąlygas kitam asmeniui neteisėtai jais pasinaudoti. Tačiau teismų praktikoje pastebima, kad teismai apkaltinamuosius nuosprendžius pagal BK 255 straipsnį priima *ne tik tais atvejais*, kai buvo pažeistos ginklų, šaudmenų laikymo taisyklės ir dėl to buvo sudarytos sąlygos kitam asmeniui neteisėtai jais pasinaudoti, bet taip pat ir pažeidus ginklo *nešiojimo* taisykles²³ arba dėl ginklo praradimo jį *gabenant*²⁴. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad pagal BK 255 straipsnį turėtų būti pradedamas ikiteisminis tyrimas ir tais atvejais, kai asmuo, pavyzdžiui, būdamas namuose ginklą laiko ne seife (namuose tuo metu yra sutuoktinė ir (ar) vaikai), tačiau nėra skaudžių padarinių). Paminėtais atvejais, praktikoje kartu kyla klausimas dėl BK 255 straipsnio ar ANK 229 straipsnio (Ginklų, šaudmenų saugojimo, laikymo, nešiojimo ar gabenimo tvarkos pažeidimas) nuostatų taikymo ir atitinkamai baudžiamosios ir administracinės atsakomybių atribojimo. Paminėtina, kad, vadovaujantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimais, BK 255 straipsnyje nustatyto baudžiamojo nusižengimo objektyvieji požymiai pasireiškia „<...> šaunamojo ginklo, šaudmenų laikymo taisyklių pažeidimu (dažniausiai – neveikimu); kito asmens neteisėtu pasinaudojimu šiais objektais ar realios galimybės pasinaudoti jais įsigijimu; priežastiniu ryšiu tarp laikymo taisyklių pažeidimo ir kito asmens šių objektų panaudojimo ar *realios galimybės* juos panaudoti <...>“, tai pat, „<...> kad veikos padarymo vieta gali būti ne tik vieša, kurioje įprasta lankytis žmonėms, bet ir fizinio asmens gyvenamoji patalpa, jai priklausanti privati teritorija ir kitos privačios įstaigos <...>“²⁵, o *esminis* atribojimo kriterijus tarp BK ir ANK padarinių yra „<...> *realių sąlygų* neteisėtai pasinaudoti šaunamuoju ginklu kitam asmeniui sudarymo nustatymas <...>“²⁶. Aptariamu aspektu kartu pažymėtina, kad teismų praktikoje *nėra papildomų konkretnių išaiškinimų*, kas būtų laikytina „realiomis sąlygomis pasinaudoti ginklu“, dėl to kyla neaiškumų ir dviprasmiškų BK 255 straipsnio nuostatų interpretavimų.

Atsižvelgdami į tai, kas išdėstyta, BK projekto 31 straipsniu *siūloma patikslinti BK 255 straipsnio 1 dalies dispozicijos požymius*, kartu siekiant šią baudžiamąją įstatymo normą *labiau suderinti* su baudžiamosios teisės, kaip kraštutinės priemonės, principo (*ultima ratio*) reikalavimais.

6.5. BK projekto 34 straipsniu, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos žmonių užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymo nuostatas, tikslinama BK 277 straipsnio dispozicijos formulė.

6.6. BK projekto 37 straipsniu (Sąvokų išaiškinimas) BK 281 straipsnyje nurodyti sąvokų išaiškinimai, vadovaujantis BK Specialiosios dalies konstravimo praktika, apibrėžiami BK Specialiosios dalies atskirame straipsnyje (BK 282¹ straipsnis). Kartu BK 282¹ straipsnio 3 dalyje nurodyta transporto priemonės sąvoka tikslinama, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymo 2 straipsnio 35 dalies nuostatas.

7. Atsižvelgiant į BK projektu siūlomus baudžiamąją įstatymo pakeitimus, BPK ir KŽĮ projektais siūlomi techninio pobūdžio KŽĮ 8 straipsnio bei BPK 122, 167 ir 225 straipsnių pakeitimai. Be to, atsižvelgiant į suinteresuotų institucijų pasiūlymus, KŽĮ 8 straipsnis papildytas nuorodomis į BK 199 ir 207 straipsnių 2 dalis.

8. Pažymėtina, kad, *išskyrus labai ribotas išimtis*, kai, tobulinant tam tikrų BK straipsnių dispozicijas, kartu tuo pačiu buvo patikslintos ir kai kurių šių straipsnių neproporcingai griežtos, nelogiškos ar neadekvačios sankcijos²⁷, BK projektas *nėra orientuotas ir (ar) iš esmės tiesiogiai susijęs* su BK Specialiosios dalies straipsnių sankcijose nurodytų bausmių ir jų dydžių koregavimu ir (ar) subalansavimu, kadangi baudžiamąją įstatymo normų sankcijose nurodytų bausmių ir jų dydžių peržiūra, siekiant sistemškai spręsti baudžiamąją įstatymo normų sankcijų tarpusavio nesuderinamumo, perteklinio griežtumo, alternatyvių bausmių trūkumo ar kitus jų

²³ 2016 m. lapkričio 14 d. Kauno apylinkės teismo nuosprendis baudžiamąjoje byloje Nr. 1-2204-993/2016.

²⁴ 2018 m. kovo 6 d. Kauno apylinkės teismo nuosprendis baudžiamąjoje byloje Nr. 1-1213-359/2018.

²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 8 d. nutartis baudžiamąjoje byloje Nr. 2K-109/2011.

²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 7 d. nutartis baudžiamąjoje byloje Nr. 2K-58/2012.

²⁷ Pavyzdžiui, taip BK projektu pakoreguotos BK 183–184, 196–197, 208–209 ir pan. straipsnių sankcijos.

sisteminius trūkumus, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos požiūriu, yra kitos labai plataus masto diskusijos ir atskiros didelės apimties ir sudėtingumo baudžiamojo įstatymo normų sisteminės peržiūros objektas.

9. Atsižvelgiant į Įstatymų projektų siūlomas teisinio reguliavimo pakeitimo priemones, **laukiama šių pagrindinių teigiamų rezultatų:**

- Baudžiamasis įstatymas *būtų pirmiausia orientuotas* į pavojingiausių veikų kriminalizavimą, kartu būtų užtikrintas būtent pavojingiausių nusikaltimų griežtas baudžiamumas, o už mažiau pavojingus atvejus numatyti adekvatūs bei proporcingi baudžiamosios atsakomybės atsiradimo pagrindai (arba kitos teisinės atsakomybės formos). Atitinkamai toks teisinis reguliavimas *labiau atitiktų* baudžiamosios teisės, kaip kraštutinės (*ultima ratio*) priemonės paskirtį ir esmę;

- Nusikaltimų sudėtyse įtvirtinti *MGL dydžiai labiau atitiktų* šių dienų valstybės ekonominę padėtį (kuri smarkiai pasikeitė nuo BK įsigaliojimo momento), *tinkamai atspindėtų* nusikaltimų veikų (ypač sunkesnių nusikaltimų) esmę ir pavojingumo pobūdį, taip pat *labiau pagrįstų* (ir dažnu atveju griežtų) bausmių, numatytų už jų padarymą, taikymo poreikį ir tikslingumą bei *ženkliai prisidėtų* prie valstybės proporcingos baudžiamosios politikos formavimo;

- *Teisėsaugos ir teisminės institucijos orientuotų pagrindinius išteklius* į pačių pavojingiausių ir didžiausią žalą valstybei bei visuomenei darančių nusikaltimų išaiškinimą ir nagrinėjimą (atitinkamai sumažės šių institucijų darbo krūvis, susijęs su mažiau pavojingais atvejais);

- *Sumažėtų valstybei brangiai kainuojančių ir ilgai trunkančių baudžiamųjų procesų skaičius*, kadangi mažiau pavojingos bylos galėtų būtų nagrinėjamos operatyviau administracine tvarka arba didesne apimtimi būtų nagrinėjamos pagreitinta tvarka;

- Įstatymų projektai sudaro galimybes *sumažinti nuteistųjų skaičių pataisos įstaigose, sutaupyti valstybės lėšų*, skiriamų nuteistųjų pataisos įstaigose išlaikymui, o BK pataisos turėtų užtikrinti, kad *laisvės atėmimo bausmė būtų skiriama rečiau ir (ar) jos trukmė sutrumpėtų*. Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo aspektu įstatymų projektai atitinka Septynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos programoje, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XIII-82, įtvirtintą uždavinį – subalansuoti bausmių politiką, Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą patobulinti taip, kad laisvės atėmimo bausmė būtų taikoma tik visuomenei pavojingiems asmenims už sunkius nusikaltimus, sumažinti įkalintų ir bausmę atliekančių asmenų skaičių (224.11 punktas).

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Numatoma, kad Įstatymų projektai neturės neigiamų pasekmių.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Įstatymų projektų priėmimas esminės įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymų projektų priėmimas įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai neturės.

8. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus Įstatymų projektus, kitų teisės aktų priimti, keisti ar pripažinti negaliojančiais nereikės.

9. Ar įstatymų projektai parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų. Įstatymų projektuose naujų sąvokų nėra.

10. Ar įstatymų projektais atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir yra suderinti su Europos Sąjungos teisės aktais.

11. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Įstatymų projektams įgyvendinti nereikės įgyvendinamųjų teisės aktų.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Įstatymų projektams įgyvendinti papildomų valstybės biudžeto lėšų nereikės.

13. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Pabrėžtina, kad *Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija 2019 m. sausio 24 d. raštu Nr. (1.39)7R-452* kreipėsi į suinteresuotas valstybės institucijas, įskaitant teismų, prokuratūros ir kitas teisėsaugos institucijas bei mokslo įstaigas, kurios *iš esmės pritarė* šio rašto 3 punkte išdėstytiems BK Specialiosios dalies sisteminiams trūkumams, *pažymėdamos valstybės baudžiamosios politikos (kaip ultima ratio priemonės) sisteminio harmonizavimo ir subalansavimo poreikį šio rašto 3 punkte nurodytomis kryptimis*. Atitinkamai, Įstatymų projektų rengimo metu buvo įvertinti Teisėjų tarybos, Lietuvos Respublikos generalinei prokuratūros, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos, Finansinių nusikaltimų tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos, Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos, Muitinės departamento prie Finansų ministerijos, Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos, Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento, Mykolo Romerio universiteto ir Lietuvos teisės instituto pateikti preliminarūs pasiūlymai ir vertinimai dėl valstybės baudžiamosios politikos švelninimo ir subalansavimo galimybių.

Parengti Įstatymų projektai buvo derinti su Teisėjų taryba, Lietuvos Respublikos generaline prokuratūra, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija, Policijos departamentu prie Vidaus reikalų ministerijos, Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerija, Lietuvos Respublikos finansų ministerija, Muitinės departamentu prie Finansų ministerijos, Valstybine mokesčių inspekcija prie Finansų ministerijos, Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentu ir Lietuvos teisės institutu. Taip pat parengtiems Įstatymų projektams buvo gautos atskiros Vilniaus apygardos teismo, Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos, Lietuvos Respublikos valstybinės kultūros paveldo komisijos, Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos, Lietuvos archeologijos draugijos ir Mokslinės archeologijos komisijos išvados.

14. Įstatymų projektų reikšminiai žodžiai

Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiems Įstatymų projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant reikšminius žodžius pagal Europos žodyną *Eurovoc*: „Baudžiamasis kodeksas“, „baudžiamoji atsakomybė“, „didelė turtinė žala“, „nusikalstama veika“, „MGL“.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai
Nėra.

 Teisingumo ministras
Elvinas Jankevičius
2020 02 28